

ms. v. 10, doctrina...
in ip. in qu...
mcris in Rempub. litera...

8
M

P. d. 230

W

Theol. Q. IV. 377. 671.

grat erga parentes, à quibus in ha
Sicut enim

De Locorum
THEOLOGICORVM D. PHILIPPI MELANTHONIS ORTHODOXA
PVRITATE ET VTILITATE, A Seru-
ferto & subscriptio præcipuo-
rum aliquot Doctorum.

*Nomina eorum, quorum testimonia citan-
tur, vide versa pagina.*

Ephes. IIII.

*Non amplius simus pueri, qui fluctuemus, & circumferamur quouis
vento doctrine, per versutiam hominum, per astutiam, qua nos adori-
untur, vt imponant nobis.*

M. D. LXXX.

*Martini Lutheri,
Johannis Mathesij,
Actorum Aldenburghensium,
Matthiae Flaccij Illyrici,
Tilemanni Heshusij,
Joachimi Morlini,
Martini Chemnitij,
Johannis Stigelij,
Conradi Pistorij,
Martini Sidemannij,
Joachimi Camerarij,
Euricij Cordi,
Simonis Pauli,*

*Nicolai Hemmingij,
Jacobi Heerbrandi,
Legato: Pr. March. Brand.
Ecclesiae Pomeraniae,
Davidis Chytrai,
Pauli Crelly,
Hieronymi Welleri,
Johannis Nisei,
Jacobi Andreae,
Nicolai Selnecceri,
Georgij Waltheri,
Johannis Maioris Joachimi.*

Stigelius.

*Occubuit sancti CONSTANTIA morte Lutheri,
Deficiens obiit tecum CONCORDIA Snepfi,
Tandem omnis periit moriente Melanthere CANDOR.*

DE LOCORVM
THEOLOGICORVM DOMI-
NI PHILIPPI MELANTHONIS
orthodoxa puritate & vti-
litate.

I. CAPVT.

D. PHILIP. MELANTH.

*De consilio quo scripti sunt loci Theologici
in Praefatione locorum 1543.*

*Prodest firma & perspicua testimonia
de singulis articulis doctrina Christia-
na ordine distributa velut in tabella
habere proposita, ut cum disputant a-
nimi secum, aut anguntur, sententia
certa in conspectu sint, qua trepidantes erudiant, erigant,
confirmant, consolentur. Hæc enim sunt exercitia fidei
pijs & necessaria, & non ignota, de quibus Propheta in-
quit: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Ad hunc
usum domesticum initio mihi hos locos institui, & cum
viderem his turbulentis temporibus interdum aliqua ex-
plicatione opus esse, addidi interdum aliquas descriptio-
nes aut partitiones. Hæc cum postea circumferrentur in
manibus multorum, recognoscenda & augenda fuerunt.*

A 2 Non

Non ambitione, non φιλονικία, non emulatione, non ut
sererem rixas, hac & institui & collegi, sed primum ut
meipsum erudirem, deinde ut aliquorum, qui hac lege-
bant, honesta & pia studia adiuuarem. Sed de volun-
tate mea nihil dicam amplius, quam quod Deo proba-
tum esse spero, ac meae conscientiae testimonium antefero
criminationibus Eccij, Cochlei, Alfonsi, & multorum,
qui illis applaudunt. Cum autem re ipsa cognouerim, ex-
plicationem dogmatum Ecclesiae, propter multas causas
opus esse difficilimum, & quanquam necessarium est, ta-
men plenum esse ingentium periculorum, attentè audiui
interpretas cruditos, καὶ θεοφιδάκτους, & mediocri cura &
solicitudine inquisiui Ecclesiae doctrinam, & conatus sum
res veras quanta potui perspicuitate recitare. Non gi-
gno novas opiniones, nec aliud maius scelus esse in Eccle-
siae Dei sentio, quam ludere fingendis novis opinionibus,
& discedere à Prophetica & Apostolica scriptura, & con-
sensu vero Ecclesiae Dei. Sequor autem & amplector do-
ctrinam Ecclesiae Vitebergensis & coniunctarum, quae si-
ne ulla dubitatione consensus est Ecclesiae Catholicae Chri-
sti, id est, omnium eruditorum in Ecclesia Christi. Vult
autem Paulus esse iudicia doctrinae in Ecclesia, ut veri-
tas seruetur incorrupta, & non temerè labefactetur con-
cordia. Et agnosco ipse meorum scriptorum maciem &
squalorem. Quanquam igitur proprie & planè loqui stu-
deo: tamen fieri potest, praesertim in tanta mole rerum,
& in tanta breuitate, ut interdum aliquid dictum sit
obscur.

obscurius, aut parum commode. Ideo non defugio iudicia Ecclesiarum nostrarum: Nam has censeo verè esse Dei Ecclesiam, & vera pietate eas veneror, nec me ab eis seiungam, meaq; dicta scripta & facta, earum iudicio permitto. Sape etiam optavi alios, qui antecellunt eruditione & iudicio, communicato consilio, & collatis sententijs de rebus ipsis & de formis loquendi, graui auctoritate tale aliquod opus condere, quod ordine precipuas materias doctrinae Ecclesiasticae complecteretur. Dicerem hanc rem curae esse debere pijs & sapientibus Principibus, praesertim in tanta temporum confusione. Sed videmus Ecclesiam non regi humanis consilijs. Oro igitur aeternum Patrem Domini nostri IESU CHRISTI, ut propter filium suum Dominum nostrum IESUM CHRISTUM, quem voluit esse victimam καὶ μεσὶτῶ καὶ ἱερέῶ, Ecclesiam sibi colligat, regat & seruet, & docentium & discipulorum mentes gubernet, studia adiuuet, & ad veritatem & concordiam amorem multos flectat. Id cum Christus in agone precatus sit, nostra vota & nostros gemitus ad huius nostri Pontificis petitionem adiungamus, qui dixit: Pater, sanctifica eos in veritate, sermo tuus est veritas. Ne sinas extingui lucem veritatis, id est, Euangelij tui. Et addit: sint unum, sicut & nos unum sumus. Primum nobiscum coniuncti sint, deinde inter sese sint concordantes, & consulant paci verae Ecclesiae, iustis officijs. Hortor & scholasticum gregem, ut cogitent qua in statione à Deo collocati sint, & sciant se Ecclesiae

43 Dei

Dei seminaria esse. Nam ex hoc genere filius Dei regnans
dexteram eterni Patris ac dona dans hominibus, vide-
licet pastores & doctores sumit Evangelij ministros, quos
preparari vult in scholis. Hos esse custodes librorum
Propheticorum & Apostolicorum, & verorum dogma-
tum Ecclesie voluit. Quare diligentiam & fidem in re
omnium maxima Deo, Ecclesie & posteritati prestemus,
veritatem inquiramus, amemus, tueamur, & ad poste-
ros incorruptam transmittamus. Viteberga An: 1543.

IN ACTIS SYNO-
dicis. C. 2. b. 4.

DE uniuersa doctrina sentio, quod scripsi in eo libro
qui in multorum manibus est titulo locorum Theo-
logicorum, in quo non volui nouum genus doctrinae con-
stituere, sed fideliter collegi doctrinam communem ha-
rum Ecclesiarum, quae amplexae sunt confessionem exhi-
bitam Imperatori anno 1530, quam sententiam iudi-
co esse perpetuam Ecclesiae Catholicae doctrinam, & volo
dextrè & sine sophistica, & sine calumnijs intelligi id
scriptum. Et quantum mihi conscius sum non studio dis-
sentiendi ab alijs, non amore nouitatis, non φιλονοικεία, aut
alia vlla praua cupiditate impulsus sum, ut illam Epi-
tomen colligerem. Sed tempora occasionem praebuerunt.
Cum in prima inspectione Ecclesiarum comperissemus ad-
modum dissonos clamores esse ineruditorum de multis re-
bus,

bus, summam doctrinam, quam Lutherus in diuersis & interpretationum & concionum voluminibus tradiderat, tanquam in unum CORPVS redactam edidi, & quæsiui genus verborum quo ad proprietatem, quæ ad perspicuitatem & concordiam utilis est, discentes assuefierent, & semper omnia scripta iudicio Ecclesie nostræ, & ipsius Lutheri permisi, de multis questionibus etiam disertè sciscitatus sum Lutherum, quid sentiret, ac multi pagellarumillarum exempla adhuc habent. In eius doctrine professione, quam ut dixi, scio perpetuum esse consensum Ecclesie Catholice Domini nostri IESU CHRISTI, & nunc Deum inuoco, & iuuante ipso hanc Confessionem ad eternæ Ecclesie consuetudinē adferam. Hæc recito, ne quis criminetur, me aliorum fidem dubitatione aliqua mea languere facere.

IN TABVLAS LOCORVM
communium Johannis Nisei An: 1560. a 4.

Sapienter tradita sunt Symbola Apostolicum & Nisenum, ut summa doctrina quæ est Ecclesie Dei propria, in conspectu sit: quia in omni institutione consideranda sunt doctrinarum initia, progressiones, & (ut ita dicam) meta. Necesse est autem in Ecclesia adhibere fontes, videlicet libros Propheticos & Apostolicos, quorum lectione illustranda & confirmanda sunt Symbola. Et ut sit doctrina certitudo unica, natua & perpetua
sermo-

sermonis significatio retinenda est, iuxta phrasin earum
linguarum, quibus uti sunt Prophetae & Apostoli. Nec
existimetur hic sermo similis esse folijs Sibyllae. Nec lu-
dant homines audaces praestigijs allegoriarum, aut fingentis
monstrifis interpretationibus: ut fecerunt omnes fu-
riae, quae doctrinam propriam Ecclesiae in peregrinas opi-
niones transformauerunt. Recte autem dictum est ab
Epiphanio, cum Origenis delitiae in fingendis allegorijs ni-
mis late propagatae essent: τὰ θεῖα ῥήματα οὐ πάντα ἀλληγορίας
δ' εἶται, ἀλλ' ὡς ἔχει, θεωρίας δὲ δ' εἶται καὶ ἀποδήσεως, εἰς τὸ εἰδέναι ἐκάστης
ὑποθέσεως δύναμις. Manifestum est, in praeceptis moralibus
in articulis fidei, & in promissionibus reconciliationis &
restitutionis aeternae salutis retineri oportere nativas &
certas sententias. Sed cur inquit Epiphanius, sensu &
speculatione opus esse? Plana & verissima responsio est.
Sensu agnoscuntur singula vocabula, ut experientia o-
stendit, quid significant: vita, mors, timor, fides, dolor,
leticia. Intuenda est experientia in legendo, quae non mu-
tat nativas sententias, sed eas illustrat. Speculationem
verò nominat dialecticum ordinem membrorum, defini-
tiones, distinctiones, iudicium de consequentijs, seu con-
nexionibus in argumentis. Haec non mutant nativam
sermonis significationem, sed ordinant doctrinae partes,
velut in edificio. Haec commonefactiones olim in Cate-
chesi proponebantur. Et semper optavi, ut re delibera-
ta, in Synodo pia & erudita omnium nostrarum Eccle-
siarum in Germania & alibi Catechesis conscriberetur,
quae

qua unica iisdem syllabis in omnibus instauratis Ecclesijs
legeretur: Et ad fontes, id est, ad Propheticos et Apo-
stolicos libros, quasi via monstratrix esset. Ego ante an-
nos triginta adhibitus ad Ecclesiarum inspectionem, ut
euoluerem quaestiones aliquot, ex magna caligine et
confusione, collegi praecipua membra doctrinae Christia-
nae, pio studio, et sine φιλονεικία. Et semper me et meos la-
bores omnes Ecclesiarum nostrarum iudicio subieci, meque
et omnia scripta mea adhuc piorum et eruditorum sen-
tentijs subijcio, quos scio veritatem et candorem in iu-
dicando adhibere, et maximè cupidos esse concordiae pu-
blica, ac velle Ecclesias omnes unum esse in Deo: et
coniunctis votis omnes, sine dissensionibus, sine odijs, et si-
ne dubitatione inuocare verum Deum. Scio in hac con-
fusione generis humani veram Ecclesiam semper habu-
isse, habere, et habituram esse varios hostes, alios palam
atheos seu cyclopicos, alios hypocritas, qui cum simulent
pietatem, tamen ut suas opes et potentiam tueantur, i-
dola et errores stabiliunt, quorum deprehendi simulatio
consideratis doctrinae fontibus potest. Horum prestigia-
torum censuris et maledictis oppono illas consolationes:
Maledicent illi, et tu benedices. Item: Beati eritis cum
probra dixerint aduersus vos, et tamen mentien-
tur. Oppono etiam recta iudicia piorum, qui nostros la-
bores probant, ut haec ipsa tabula ostendunt. Oro autem
filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, cruci-
fixum pro nobis et resuscitatum, verè colligentem eter-

B

nam

nam Ecclesiam voce Euangelij, ut nos gubernet, et efficiat ut omnes docentes in Ecclesijs nostris unum sint in ipso. Data Calend. Januarij, Anno 1560, anno aetatis meae Climacterico 63.

IN PRIMVM TOMVM
suorum operum, 1560. b 1.

Multi senes, sapientia et virtute praestantes, et publice concordiae ac pacis amantissimi, initio ante annos quadraginta doctrinam Lutheri non aliam ob causam, nisi quia veram esse iudicabant, et statuebant non contradicendum esse agnitae veritati: amplexi sunt. Cumque fuisset negotium certaminum de doctrina de poenitentia, de qua antea fuerant densissima et impia tenebrae, quanta leticia primam scintillam lucis patefactam à Luthero statim in tota Germania homines non Epicurei aspiciebant? Multi pij luctati cum assidua dubitatione, gaudebant se in illis fluctibus tanquam in naufragio tabulam apprehendisse, in qua emergerent. Fuit et gratissima admonitio bonis mentibus de discrimine invocationis Dei et horribilium idolorum, et de discrimine operum diuinitus mandatorum, et aliorum quae non sunt mandata diuinitus. Fuit et necessaria seu leuatio eorum onerum, quae sine impietate sustineri non poterant, ut impuri caelibatus, satisfactionum, vanissimae enumerationis delictorum. An non verè de fanebribus
sacris

*Sacrificijs dici potest? quod Esaias queritur, omnes aras
plenas fuisse vomitus. Deniq; manifestissima impuden-
tia est, contendere nihil errorum fuisse & esse in Mona-
chorum doctrina & Pontificijs ritibus, ut nunc audacis-
sime contendunt Rhetores conducti Pontificia pecunia,
Staphilus, Uicelius, Canisius, & multi alij, qui vos
ciferantur seditionem aduersus Ecclesiam motam esse, &
sophismatum prestigijs idola & errores tuentur, & reges
incitant ad barbaricam seuitiam. Aduersus horum so-
phisticam & rabiem, consolatio tenenda est firmissima,
vox filij Dei, qui ait blasphemiam non remitti. Nec dus-
bium est blasphemos esse illos, qui scientes manifesta ve-
ritati bellum inferunt. Ac discernit filius Dei Ecclesiam
ab hostibus, cum inquit: Oues mea vocem meam audi-
unt. De hostibus vero inquit, vos ex patre diabolo estis.
Hac discrimina sapienter consideremus, & queramus,
quae & ubi sit vera Ecclesia filij Dei, nosq; in eam inclu-
damus, nec decipiamur aduersariorum clamoribus, qui
titulum Ecclesiae sibi arrogant, & hac honorifica appella-
tione, idola, tetros errores, & magna scelera defendunt.*

*Ne ipse quidem Carolus Imperator initio sine Syno-
di iudicio, & sine cognitione, delere doctrinam Lutheri
& Ecclesias nostras voluit, cum quidem multi essent in-
citatores ad illa Herodiana consilia: sed cum videret
multos manifestos abusus, ut leni vocabulo tetros Ido-
lorum cultus nominant, iuste taxari, & emendationem
expeteret, diu & constanter postulauit indici Synodum.*

B 2

Hec

Hæc cum eius voluntas esset, rediens in Germaniam anno 1530, Principes Augustã vocavit. Ibiq; confessionẽ doctrinã iussit exhiberi. Quod eò narrandum est, quia necesse est posteritatem scire, confessionem nostram, nec privato consilio scriptã esse, nec obtrusam Carolo non poscenti. Sed aut aliqua confessio exhibenda fuit, aut dissimulatione ostendenda desertio eius doctrinã, quã iam recepta erat, ut & fuerunt tunc aliqui, qui confessionis pericula vitare maluerunt. Alij verò Principes & gubernatores, quorum nomina ascripta sunt confessioni, ut ostenderent se non curiositate, non iniusta vlla cupiditate, sed propter gloriam Dei, & suam & multorum salutem, amplexos esse puriorem doctrinã, censuerunt exhibendã esse confessionem. Urgebant etiam nostros maledici libri, qui ipso Conuentus tempore ab aduersarijs spargebantur, ut Caroli animus exasperaretur, in quibus multa falsa crimina nostris obijciebantur, nec discernabantur Ecclesiã nostrã à colluie Anabaptistica & alijs erroribus, qui passim, ut sit motis rebus, fanaticos furores circumferebant. Aduersus has perniciosas criminationes necesse fuit opponere refutationem.

Utinam verò multò antè inter seniores re grauius deliberata, fuisset ad hanc Epitã preparata confessio. Nec nihil erat periculi tunc, aut eligere materias aut electas explicare. Erat qui, ut minus horridè videremur dicere, hominem fide iustificari, scribebat idem à Platone & à Cicerone dictum esse, citans notos versiculos:

los : Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt : Hic
tibi precipue pura sit mente colendus. Et Platonis illud
in Epinomide : Δὲ τιμῶν θεῶν οὐ χίμασι τεχνάζοντες, ἀλλὰ ἀλμ-
θειᾶ τιμῶντας ἀρετῶν. Nec deerant applausores, qui non in-
telligebant discrimina doctrinarum legis, philosophiæ &
Euangelij, quod cum inquit homines iustos esse fide, ait eos
fiducia misericordie propter filium Dei promissæ Deo pla-
cere : non illud agit, homines interioribus virtutibus legi
satisfacere. Ac possem alias rixas multas recitare.

Congessi igitur simplici studio capita confessionis quæ
extat, complexus pene summam doctrinæ Ecclesiarum
nostrarum, & ut Imperatori responderetur, & ut falsa
crimina depellerentur. Ac nihil mihi sumsi. Presenti-
bus Principibus & alijs gubernatoribus & Concionatori-
bus disputatum est ordine de singulis sententijs. Missa
est deinde & Lutherò tota forma confessionis, qui Prin-
cipibus scripsit, se hanc confessionem & legisse & probare.
Hæc ita acta esse, Principes & alij honesti & docti viri
adhuc superstites meminerunt. Postea coram Impera-
tore Carolo in magna frequentia Principum lecta est hæc
confessio, quod ipsum ostendit, non esse obtrusam Casari
non poscenti.

Scripsi deinde tempore Tridentina Synodi Repetiti-
onem eiusdem confessionis, ad quam iudicandam adhibi-
ti sunt multi alij, quorum asscripta sunt nomina. Quo-
rum testimonia iuste oppono iniquis censoribus, qui po-
stea eam reprehenderunt. Usitatum est malum quod

B 3 Nazi-

Nazlanzenus deplorat, sumtis à Demosthene his verbis:
ἐπιτιμᾶν ἐστὶ πάντες, ἐπανορθῶν δ' οὐ πάντες. Justius autem erat
in rebus tantis, & publicè caussa seruientem amanter
monere & iuuare, ut aliqui mei Collega, & fecerunt &
faciunt, quàm excerpere truncata membra, & ea arte
deprauare, & in suo theatro reprehendere, ut odia &
dissidia incendant, et inimici mei faciunt, quorum ali-
qui astutè Arcesila more tantum aliena labefactare stu-
dent, suam sententiam de maximis rebus occultant, quod
gnauiter facit Stancarus Judaizans.

Non dissimulari potest, motis rebus magnam varie-
tatem opinionum exortam esse. Et concedit ἀναρχία, li-
centiam malis ingenijs fingendi monstrosa dogmata. Ta-
li tempore quàm difficilis res sit, & eligere utilia, & ea
propriè & perspicuè explicare, norunt prudentes. Verè
autem hoc affirmo, cum hanc scholasticam sarcinam
Deus mihi imposuerit, me nihil appetiuisse splendidius,
ac pio studio, ut in Catechismo fieri decet, proposuisse ma-
tarias iuuentuti utiles, & conatum esse, proprio genere
sermonis eas explicare, & vitare hyperbolas, ἀκρολογίας
& ambigua quae dissensiones pariunt. Cumq; sciam, quan-
ta sit huius rei difficultas, semper optaui, ut pijs & docti
viri conuenirent, & rebus placidè deliberatis de uniuersa
doctrina, easdem sententias & loquendi formas poste-
ritati traderent, & quantum fieri posset, semina dissidio-
rum extirparent. Hanc rem curae esse pijs Principibus o-
portuit. Bono consilio tradidi definitionem visibilis Ec-
clesiae.

clesia, & rectè tradidi. Hic plane in crabrones incidit,
cum necesse sit fateri, esse visibilem Ecclesiam, de qua fi-
lius Dei inquit: Dic Ecclesie, & de qua Paulus ait: Sum-
mus spectaculum toti mundo, angelis & hominibus. Qua-
le spectaculum est, quod non cernitur? Quo spectat au-
tem hæc portentosa oratio, quæ negat esse ullam visibi-
lem Ecclesiam? delet enim omnia testimonia antiqui-
tatis, abolet iudicia, facit ἀναρχίαν infinitam, & illam Cy-
clorum πολιτείαν, quam describit Euripides, cum interro-
ganti quis ibi sit gubernator, respondet Silenus: Νόμος ἐστίν,
ἀκέραι δ' οὐδ' εἰς οὐδὲν οὐδ' ἐπιδόντες. Scio autem cum in alijs omnibus
quibus labores honesti mandati sunt, tum verò præcipuè
in docentibus rectæ voluntatis conscientiam & mediocrem
diligentiam esse oportere: sicut Paulus inquit, hoc requi-
ritur ut fideles simus. Deinde oportere eos aliquorum
piorum & rectè iudicantium testimonia habere, nec deo
fugere legitima iudicia.

Studium autem rectè docendi & piam voluntatem
me habere affirmo, & spero meos labores & sententias
multis pijs & doctis probari: & semper me ipsum, measq;
sententias & actiones omnes subieci, & adhuc subijcio
iudicijs omnium piorum & eruditorum, quos tamen oro,
ut in iudicando candorem adhibeant, convenientem
sapientibus viris. Scio enim me non esse ἀναρχιστήτορ. Et
sicubi desideratur explicatio, me ad eam offero.

Cumq; recens meum scriptum de Bauarica inquisitio-
ne de multis controuersijs huius temporis perspicuè meas
senten-

sententias ostendat, volo id prioribus scriptis adiungi.
Staphylus & Stancarus, eorumque socij, meras calumnias
consuunt, & ut dicitur, actum agentes sicut anus, saltan-
tes strepitum & pulverem excitant. Flacij $\sigma\omega\alpha\gamma\omega\gamma\eta$ &
cohors Galli tanquam de necessarijs rebus certantes, non
desinunt calumnias texere, & quicquid possunt carpere
ex meis scriptis, id exagitant pervertentes aut calumni-
antes, de quibus non sum male meritus. Sed cum statu-
erint illi aduersum me facere, & struere omnia, nihil post-
hac etiam debeo expectare aliud, quam tentaturos eos et
aggressuros esse, quicquid putauerint nomini meo ignomi-
nam afferre posse. Quorum tamen rixa quid sibi velint,
& quò euasura sint non video, neque ullos alios ignaros
consilij ipsorum videre existimo. Notum est autem, Ec-
clesiæ militiam omnibus temporibus in hac mortali vita
arumnosam esse, & multos esse rectè doctium hostes, ac
varios esse hostium exercitus, omnes atheos & hypocri-
tas fascinosos. Hæc communis Ecclesiæ calamitas,
cum me quoque satis duriter exerceat, non fiat iudicium de
doctrina, ex meis miserijs, & inimicorum multitudine.
Ostendit enim vita confusio, nimis verum esse quod di-
citur $\sigma\chi\lambda\alpha\sigma\upsilon\pi\ \delta\epsilon\mu\alpha\theta\iota\alpha\ \delta\epsilon\nu\omicron\pi\ \kappa\alpha\kappa\omicron\pi$.

Oro autem filium Dei Dominum nostrum IESUM
CHRISTUM, sedentem ad dexteram æterni Patris, ac
dona largientem hominibus, ut semper in his regionibus
colligat æternam Ecclesiam, & me clementer gubernet,
& ut quàm plurimi unum simus in Deo. Sæpe etiam
de se.

de seuitia inimicorū cogitans, illud Tertulliani mihi &
alijs recito: Si apud Deum deposueris iniuriam, ipse
ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medi-
cus est: si mortem, resuscitator est. Hoc dictum congru-
ere cum diuinis consolationibus pij norunt, quas in suis
quisq; erumnis cogitat. Bene vale Lector, Anno 1560,
die 16 Februarij, quo die annum 64 ingrediebar, qui ut
sit mihi faustus & felix, faciat filius Dei.

II. CAPVT.

TESTIMONIA PRÆCI-
puorum aliquot Doctorum.

D. MART. LVTH.

*Ad Vualdenses Anno 1523. Tom. Jen. 2.
German. folio 220. b. editione secunda.*

WAS vnser Glaube sey / müget ihr
aus dem Büchlein Philippi Melanthonis
erkennen / Darinnen alle Gründe vnd Haupt-
stück vnseres Glaubens / in eine Summa gefas-
set sind / mit grundt der Schrift bewiesen.

*De seruo arbitrio ad Erasmus Roterodamum,
Anno Domini 1525. Mense Decemb. To-
mo Jhen: Latin: 3. fol. 160. b.*

C

Super

*S*peruacaneum videtur respondere istis argumentis
tuis, antea à me quoq; toties confutatis, conculcatis
verò & prorsus protritit per Philippi Melanthonis de
Locis Theologicis inuictum libellum: meo iudicio non
solum immortalitate, sed Canone quoq; Ecclesiastico di-
gnum.

D. MART. LVTH.

*In praefatione Epistola ad Coloss: enarra-
ta à Philippo 1529. a. 4.*

DA habt ihr abermal ein feines nützliches
Buch/meine lieben Freunde / Nemlich / S. Paulus
Epistel zu den Coloffern/mit M. Philippi Melan-
thonis anweisung vñ vnterricht / Darinnen gar fein
kurtz vnd doch deutlichen vnd reichlich gefasset ist / was
eine Christliche Lehre vnd leben sey / Das wol diß Büch-
lein ein groß Buch / vnd widerumb diß Büchlein ein Klein
Büchlein heissen mag / Vnd ein jeder bey sich im Busen/
als seinen Christlichen Schatz teglichen zu vben / tragen
kan. Ich habe zwar selbs solche M. Philippi Bücher
lieber denn die meinen / Sehe auch lieber dieselben/ beyde
im Lateinischen vnd Deutschen auff dem Platz / denn die
meinen. Ich bin dazu geboren/ das ich mit den Kotten
vnd Teuffeln muß kriegen / vnd zu Felde ligen / Darumb
meiner Bücher viel stürmisch vnd kriegisch sind. Ich
muß die Klöße vnd Stämme außrotten/ Dornen vnd He-
cken weg hawen/ Die Pfützen außfüllen / vñ bin der grobe
Waldtrechter/ der die Bahn brechen vnd zurichten muß.
Aber M. Philippus fehret seuberlich vnd stille da-
her /

her / Barwet vnd Pflanzet / Seet vnd begeust mit
lust / nach dem Gott ihm hat gegeben seine Gaben
reichlich.

*In praefatione primi Tomi operum suorum latino-
rum, Anno Domini 1545. 5 Martij.*

Nunc Dei gratia extant methodici libri quàm plu-
rimi, inter quos *Loci communes* Philippi excellunt,
quibus Theologus & Episcopus pulchrè & abundè for-
mari potest, ut sit potens in sermone doctrina pietatis.

*Hoc praclarum & amplum testimonium Lutheri de
Locis Theologicis Philippi Melanthonis allegatum est
contra Osiandrum à Sleidano lib. 22. initio anni 1551.*

Fbidem.

*Eodem anno iam M. Philippus Melanthon à Prin-
cipe Friderico vocatus fuerat ad docendas literas grae-
cas, haud dubiè, ut haberem socium in Theologia. Nam
quid operatus sit Dominus per hoc organum, non in lite-
ris tantùm, sed in Theologia, satis testantur opera eius, et-
iamsi irascatur Sathan & omnes squamae eius.*

Fdem.

In den Tischreden.

Fol. 275.

C ij

Wer

Wer jetzt ein Theologus wil werden / der
hat grosse Vorthail. Denn erstlich hat er die
Bibel / die ist nu so klar / das er sie kan lesen ohne
alle hinderung / Darnach lese er darzu Locos Communes
Philippi / die lese er fleissig vnd wol / also / das er sie gar im
Kopffe habe. Wenn er die zwey stücke hat / so ist er ein
Theologus / dem weder der Teuffel / noch kein Ketzer etz
was abbrechen kan / Vnd jm stehet die ganze Theologia
offen / das er alles was er wil / darnach lesen kan ad ædifi-
cationem. Vnd wenn er wil / so mag er auch darzu lesen
Philippi Melanthonis commentarium in Epistolam Pauli
ad Romanos. Lieset er als denn darzu mein Commenta-
rium in Epistolam ad Galatas vnd in Deuteronomium /
so gebe ich jm denn eloquentiam & copiam verborum.

Ihr findet kein Buch vnter allen Büchern / da die
summa Religionis / oder die ganze Theologia so fein bey
einander ist / als in den Locis communibus. Leset alle
Patres vnd Sententiaros / so ist es doch alles nichts dar-
gegen. Non est melior liber post scripturam sanctam,
quàm ipsius Loci communes.

Philippus ist enger gespannen denn ich / Ille pugnat &
docet. Ich bin mehr ein Rhetoricus oder ein Wescher.
Wenn die Drücker mir folgen wolten / so müsten sie mir
die Bücher drucken / die da Doctrinam haben / Als ad Ga-
latas, in Deuteronomium. Item / die Predigten vber die
4. Capitel des Euangelisten Johannis. Die andern mei-
ne Bücher möchte man lesen pro cognoscenda historia re-
uelati Euangelij / das man sehe / wie die Lehre ist erstlich
angangen / Denn es nicht so leicht gewesen / als jezunder.

Idem in colloquijs.

Qui Philippum non agnoscit Præceptorem / der muß
ein rechter Esel vnd Bachant sein / den der dümckel gebis-
sen

sen hat. Quicquid scimus in artibus, & in vera Philosophia, illud debemus Philippo. Er ist wol ein schlechter Magister / ist aber auch wol ein Doctor vber alle Doctores. Es ist auff Erden keiner den die Sonne bescheinet / der solche dona hette / als Philippus. Darumb lasset vns den Man groß achten / Wer ihn veracht / der muß ein verächter Mensch für Gott sein.

Es ist kein besser Buch post scripta Apostolorum geschrieben worden / als die Loci communes Theologici Philippi Melanthonis / vnd das sol man in Ecclesia behalten. In hoc libro Philippus docet, pugnat & triumphat. Wenn man gleich alle Patres zu hauffen schmeltzte / so würden doch nicht Loci communes daraus / wie die seind.

*Ex Iohannis Matthesij concione duodecima
de vita Lutheri. Fol. 144.*

DOctor Georgius Maior danals Rector, besuchte den Herrn (Lutherum) nach Essens / vnd laß diese zeit priuatim auffrath des Doctors S. Augustini Bücher durchaus. Domine Rector seid jr schier nauff / spricht er / mit ewrem Augustino: Tu leset jmer fort / Alte Prediger / so mit den Papisten zu handeln habē / müssen die alten Lehrer vnd Patres auch lesen vnd wissen. Darauff wandte er sich zu vns / Leset ihr / sagt er / Locos communes Philippi neben der Biblia / das ist das schönste Buch / darinnen die reine Theologia richtig vñ ordentlich zusammen bracht ist. Unser M. Philippus kan die Schrift erklären / vnd den Sachen nachdencken / vnd sein kurtz fassen / So hat er im Creutz vnd anfechtung Beten gelernet / Vnd sich mit den größten vnd gelehrtesten Widersachern besprochen / Vnd es ist im ernst mit seiner Theologia. Darumb ihr jungen Gesellen / leset seine Locos vnd ad Romanos mit
C iij fleiß.

Heiß. Wil jemandt mein Deuteronomium vnd ad Galas
das darzu brauchen / der wird seine Predigte besser vnd
reichlicher außstreichen können.

Ex actis Altenburgicis. Fol. 319. b.

ES ist vielen redlichen Leuten bewust / Das D. Luth
ther / die zum letztē mal verbesserte Locos / so thew
er vnd werd gehalten hat / das er sie allen andern
Schriften / welche nach der Apostel zeiten geschrieben
sind / weit fürgezogen hat / Auch dieselben als ein Manual
vnd Handbüchlein / bey sich allezeit getragen / vnd auff
fleissigste gelesen vnd erwogen hat / Auch die Jugend
vnd andere vermahnet / das sie dieselben offte vnd fleissig
lesen wolten. Hat auch gar offte gesagt / Er hoffe / das
das durch dieses Buch die Christliche Lehre rein vnd un
uorfelscht bis auff den Jüngsten tag / durch Gottes hilf
fe vnd gnade / erhalten werden solte.

*Tomo V. Intimationum Vuiteber
gensium L 7. b.*

*Hic liber est, ut veteris Theologi verbis utamur,
θεῶν λόγων φιλοπονία καὶ τὸ ἄρ' αὐτοῖς φῶς εὐρεῖσ κόμην ὡσὺ ὁδὸν γὰρ
τῶν νέμων αὐτῶν: Nam verè comprehenduntur in hoc ea, quæ
p̄ hominis studium in lectione sacra scriptura ductu san
cti Spiritus & inuenit & inuenire potest, estq̄, quasi lu
men quoddam de hac ita refulgens, ut rectissimè illo vo
tamur ad introductionem in libros Propheticos & Apo
stolicos, atq̄ in precipuis capitibus religionis nostræ sic in
stituamur, ut sit ὡς ἡ γῆ, & compleamur scientia san
ctorum.*

MAT.

MATTHIAS FLACIVS ILLY-
ricus in Apologia ad Scholam Vuitebergen-
sem missa, Anno 1549. 23 Julij. k 5.

Octennio fui Vuiteberga, quo tempore nec volupta-
tibus, nec opibus, nec honoribus consequendis vaca-
ui. Incubui pro mediocritate ingenij mei sacris literis, &
ijs artibus, quas mihi ad intellectum sacrarum literarum
profuturas existimaui. Doctrinam harum Ecclesia-
rum esse ipsissimum verbum Dei agnovi, eamq̃ toto pe-
ctore amplexus sum.

¶ Ibidem lib. 8. b. Ratione iuramenti & officij teneor
tueri patrimonium nostrae Scholae, nempe puritatem do-
ctrinae Christianae.

¶ Ibidem s. b. Favabo istam Scholam in tuendo suo
patrimonio, nempe incorrupta religione Christi, quod &
hactenus feci, vel potius Dominus Iesus fecit.

¶ Ibidem, In Epistola ad Philippum Melanthonem
missa, Anno Domini 1549. 8 Junij, fol. 5. b. Profe-
cto ego non sum tuus inimicus, sed istarum fenestrarum
tantum, multo vero minus odi, quae tu erudite, pie & vo-
luntate scripsisti.

Locos communes tam nollem perire, quam nollem
meipsum misere perire. Atq̃ utinam tibi liberet iam
potius constanter confitendo, Antichristum damnando,
tuis pulcerrimis scriptis & actionibus confirmationem &
veluti sigillum quoddam apponere.

Illyricus

Illyricus etiam, cum primum venisset Magdeburgam, solitus est in publico lectorio templi Franciscanorum librum Locorum Theologicorum exosculari, & effusis lacrymis iuventuti commendare, saepe hoc repetens: Malle seipsum miserè perire, quàm Locos communes Philippi aboleri: Viuunt adhuc oculati testes.

Postea verò, aliquam consecutus auctoritatem, satis declarauit, quàm sincerè eum commendauerit, & quid verè de eo senserit. Deformauit enim, multis tum alia Philippi, impudentissimis calumnijs, tum præcipuè Locos Theologicos, & rectè dicta contra conscientiam sceleratè deprauauit. Fene dixit librū Locorū communiū Philippi esse Vocabularium, In quo & Ex quo nihil nisi stramen & vacua putamina colligi possent. Eandem calumniam etiam confirmauit publico & publicè euulgato testimonio. Ita. n. scribit initio anni 58, in Apologia sua ad Christianum Regem Danie, k 1: Da ich wolte schreiben wider Osiandrum / besahe ich hin vnd wider die Schrifften Philippi / vnd sonderlich sein fürnemesstes Buch (Locos Communes) ob ich iergendt finden möchte / die Euangelische Gerechtigkeit des Glaubens / eigentlich beschrieben / erkleret / vnd gründlich erwiesen. Aber es geschach mir / wie man sagt / vom LIBRO Ex quo. Jedoch so fandt ich darinn eine rechte Osiandrische definition.

Hinc iudicari potest, quomodo traditus fuerit in sensum reprobum, & quomodo contra conscientiam deprauare

uare conatus fuerit omnia, quæ antea publicis scriptis
commendauerat. Deinde certum est, Osiandrum nul-
lum scriptum maiori virulentia detestatum esse, quàm
eos ipsos Locos communes, quòd animaduerteteret furores
suos disertè & satis superq; inde refutari posse.

Sic de odio Osiandri contra Philippum testatur Sleis-
danus lib. 22. initio anni 1551. ubi & Lutheri testis
monium de Locis Philippi allegatur.

D. TILEMANNVS HESHVSIVS
Vuesaliensis, Anno Domini 1553. Tomo 2.
Intimationum Vuiteber. b 4.

VT me & alios exerceam, pertexam inchoatam e-
narrationem Locorum Theologicorum, qui hoc con-
silio scripti sunt, ut summam doctrinæ, quæ est Ecclesiæ
propria, ordine & perspicuè recitent, & sint velut tituli,
qui materias indicant, quas continent libri Prophetici &
Apostolici, ut fieri solet in prima κατηχησις. Iudicamus
autem in hoc libro consensum harum Ecclesiarum reci-
tari, quem etsi horribili specie Baltica Gorgon (Osiand-
er) labefactare conatur, tamen vincet veritas.

*Idem in Oratione, quam Vuitebergæ recita-
uit, de studio theologico formando.*

D

Verè

Verè nobis de nostra ætatis felicitate & admirandis
luce doctrinæ gratulari possumus. Est enim in omnium
manibus eruditissima Methodus totius doctrinæ Christi,
scripta à Philippo Melanthono, in qua singuli articuli pu-
rè, sine omnibus corruptelis, summa verborum PRO-
PRIETATE & perspicuitate expositi sunt, partium se-
ries prudentissimè monstrata est. Testimonia euidentiā
summo consilio & diligentia coaceruata. Nulla ociosæ
speculationes admixtæ sunt, sed omnia referta sunt salu-
tari doctrina. Ac verè de hoc scripto testari possumus,
cùm Philippus in alijs commentarijs omnes omniū tem-
porum Ecclesiasticos scriptores longe vicerit, (excipe ta-
men Prophetas & Apostolos, ut Spiritus sancti singula-
ris & indubitata autoritas sacrosancta maneat) in hoc
scripto seipsum vicit. Atq; ideo inter OMNIA scripta
HVMANA, iudico esse utilius hac Methodo Philippi u-
ti, cùm ad intelligendum Prophetarum & Apostolorum
scripta, tum ad plenam PERFECTIÖNEM doctrinæ
Christi, & ad certam dijudicationem controuersiarum,
de agnitione Dei, & hominum redemptione. Quamob-
rem hoc perpetuò statuatur Theologi & studiosus, summa as-
siduitate, maximo studio, & singulari attentione hunc
librum legendum, & subinde recognoscendum esse. Cæ-
teros verò scriptores legendos censeo, ubi iudicium de
dogmatibus fuerit confirmatum, ut ad eorum lectionem
non modò discendi voluntatem, sed etiam censuræ NOR-
MAM, & iudicandi facultatem afferamus. Hæc ille.

D. J. O.

*D. JOACHIMI MORLINI in der
unterredung mit dem Ehrwürdigen mi-
nisterio zu Braunschweig im Octobri
Anno 1567. gehalten/wider
Elacij newerung.*

*U*m siebenden. Circumferuntur charta quaedam
ab Fillyrico conscripta, in quibus multa in Locis com-
munibus taxantur & damnantur. Und seind
des mehrer theil gezwungene vñ zugenödigte
calumnie vñ cauillationes/ Auf welche weise man
alles verkehren köndte.

*D. MARTINVS CHEMNITIVS
Bricensis, Anno 1554. in praelectionem Locorum
communium, in 2 Tomo Intimationum
Vuitebergensium folio 100.*

*V*Tilis est lectio Locorum. Nec in locis alia doctri-
na est, quam qua tradita est in scriptis Propheti-
cis & Apostolicis, & Symbolis. Monstratur ibi & distin-
ctio membrorum, qua sunt in libris Propheti-
cis, ubi lex recitetur, ubi promissiones propositae sint. Ac quod sit
discrimen promissionis aeternae & temporalium. Item
Euangelij & politicae sapientiae, denique membra ibi quasi
euoluuntur. Ideo decreui librum illum publicè praelege-
re, &c.

D 2 In der

In der Erklerung vnd Bekendnuß des ministee-
rij / an den Rath der Stadt Braunschweig / etc.
werden die *Loci communes* genandt / das Buch / dar-
aus die Jugendt *methodum doctrinae caelestis* lernen
vnd nemen sol.

In Oratione, quam publicè recitauit initio præle-
ctionis *Locorum Theologicorum Philippi,*
Vuitebergæ, an: 1554. die 4. Maij.

Tādē Deus misertus squalidissimi status Ecclesiae suae,
paterna misericordia per R. virū piæ memoriæ D. Mar-
tinum Lutherum cæpit doctrinam Ecclesiae repurgare, ad
fontes scripturae reuocare, & ad regulam fidei Propheticae
& Apostolicae: & militauit ille quidem sicut fortis athle-
ta Christi, bonam militiam, & reuera militiam, utpo-
te, cui quotidie in acie standum fuit, conserende manus,
& cum tot aduersariorum monstris dimicandum. Sicut
autem inter armorum strepitus non potest constitui Reip.
forma: Ita etiam diuinus ille vir, non tantum habuit
ocij à propulsando impetu incursionis hostilis, ut partes
doctrinae dissectas in vnū corpus redigeret omnibus par-
tibus absolutum. Filius Dei verò, qui ab initio suae do-
ctrinae semper dedit tales doctores, qui erudita pietate
partes doctrinae in formam redigerent, & in certam sum-
mam, stylo hominis, proprijs & perspicuis verbis contra-
herent, ut & in hac mundi senecta esset aliqua Ecclesia,
Spiri-

*Spiritu sancto excitavit R. D. Pr. Philippum Melanth.
qui doctrinam à Luthero in varijs libris tractatam, in
unum quasi consentaneum corpus coagmentaret. Non
iam dicam, quanti hoc fuerit laboris, quanta difficulta-
tis, quanta dexteritatis: neq; hoc dicam, quam necessa-
rium sit hoc scriptum, cum quidem multa historia possent
adduci, quam dissimiles fuerint clamores inter initia an-
te editum hoc scriptum. Sufficiat hoc quod Lutherus nos
minatim hoc scriptum testimonio suo approbavit, et eius
lectionem præ alijs diligenter commendavit. Verba ipsius
Lutheri, si quis scire desiderat, habentur in præfatione
1. Tomo. Et multi meminerunt privatos eius sermones,
in quibus sæpè affirmavit, plus doctrinæ in unum istum
librum congestum esse, quam in ullo libro, inde usq; à
tempore Apostolorum scripto, contineatur. Et verum est.
In nullo enim inter omnes Patres invenitur integrum cor-
pus doctrinæ Ecclesiæ, vix unam Symboli tractant ma-
teriam. Et ipse Augustinus, qui tamen ratione temporis
coactus est de pluribus articulis scribere, et disputare,
materias habet paucas. Adde, quod ipsi etiam aduer-
sarij luculentum testimonium perhibent huic libro. Qui
enim inter illos eruditiores sunt, vident statum, quem ipsi
defendunt fundamentaliter hoc libro labefactari, plus
quam alijs etiam acerbioribus et proluxioribus scriptis,
neq; hoc dissimulant. Memini etiam Osiandrum nubi
scripto tam virulenter fuisse infestum atq; huic, videbat
enim, quam diu liber ille versaretur in manibus homi-*

D 3 num.

num, se id quod volebat obtinere non posse. Hac ideo reci-
taui, ut discamus amare & studeamus ueri illam sim-
plicem proprietatem fideliter in hoc scripto expositam.
Decet igitur nos in Ecclesia gratos amplecti hos sanctos
& necessarios D. Philippi Melanthonis labores, & ope-
ram dare, ut & ipsi intra has metas nos contineamus.
Nec ludamus monstris uerborum, ut quidam contem-
dit, peccatum ueniale uocandum quotidianum pecca-
tum, Mortale uocandum, peccatum in Spiritum sanc-
tum, &c.

JOHANNES STIGELIUS.

Pinguis ut aëri de vertice lapsa Sionis
Irrigat humentes copia roris agros :
Altus ut egrediens stagnantia littora Nili,
Fœtificat largo rura propinqua sinu :
Sic hoc sparsa libro veræ doctrina salutis
Æternis implet pectora sancta bonis.
Explicat inuicti quod sint oracula CHRISTI,
Nullum hoc in terris sanctius extat opus.

D. CONRADVS PISTORIUS
Brunsvicensis, de repetitione Locorum Theologi-
corum, in tomo Intimationum Uuitebergen-
sium, anno 1555. fol. 145.

Nunc multis in manibus est liber Locorum Theolo-
gicorum, editus à Philippo Melanthere ante ali-
quos

quis annos, cui tamen nunc addit enarrationem Symbo-
li Niceni, in qua sunt materiae quaedam magis dilucidè
enarratae. Deceui igitur istum librum locorum Theolo-
gicorum publicè repetere, neq; hoc agam, ut argutis dis-
putationibus res simpliciter traditas inuoluam, sed ut
plane incorruptā veritatem, quae in Ecclesijs nostris Dei
beneficio lucet, exponam.

M. MARTINVS SIDEMAN-
*nus, anno 1556. die Visitationis Mariae, in
praefatione Locorum communium.
Ibidem folio 201.*

Aurea nunc Methodus magno contexta Philippī
Ingenio, gracili continet ista typo.
Inq; locos redigit summas discentibus aptos,
Ceu graue pictori linea monstrat opus,
Non liquor Hyblæus sic delectare palatum,
Ut liber hic animos erudisse potest.

CAMERARIVS IN PRÆFATIO-
*ne praefixa libro Epistolarum Dn. Philippi
Melanth. ad se scriptarum.*

Religionis & pietatis doctrinam ille in dissimilitudi-
ne tractatum & disputationum varietate dissipa-
tam minusq; coherentem collegit, & coagmentatam
vnius quasi CORPORIS compage deuinxit. Neq; su-
perua-

peruacanea admiscens, neq; omittens non modo necessa-
ria, sed quicquam etiam eorum, quibus additis opus es-
set ad cognitionem fructuosam & explicationem fidelem,
secundum sancta Ecclesiae Christi Catholica atq; orthodo-
xa consensum. Hac ipsius diligentia & elaboratio, do-
ctrinam religionis ac pietatis nunc quoq; fulcit, & impe-
dimento est multorum conatibus turbulentis, qui rursus
illam distrahendo & confundendo, & commenta sua in-
gerendo, per dissidia ad vulgus auctoritatem & magiste-
rium sibi querunt. Nam secundum veteris graeci vera-
sus sententiam, Seditioe facta, improbissimis quoq; atq;
deterrimis honos habetur.

F. C.

Scripta Dei aeterni certam testantia mentem,
Caelestis & vox veritatis vnica.
Hoc illustrantur paruo repetita libello,
Salutis & vitae viam monstrantia.

EVRICIVS CORDVS.

Communes sapidus locos Philippi
Aeterni madidos cedri liquore
Summa, quam potes, eleganter arte
Mox compinge, poliꝑ leuigaꝑ
Et picta tege pelle, sericisꝑ
Auratum mihi ligulis adorna
Monstranti insuper affabre Minerua

Albis

Albis stipa oneraq; margaritis.
Nam quales liber hic opes recondit,
Tali debet & eminere cultu.

*D. SIMON PAULI SVERINEN-
sis Tomo 3. Intimationum Vuiteber-
gensium fol. 186.*

PIO & bono consilio conscripsit D. Praeceptor Philip-
pus Examen Ordinandorum, ut eruditam & me-
thodicam explicationem praecipuorum doctrinae Chri-
stianae locorum & docentes & discipulos haberent. Est
autem hic liber brevis & erudita *ἐπιτομή* Locorum com-
munium, de quibus viri Reuerendi piæ & laudatissimæ
memoriæ D. Martini Lutheri, Germaniæ Eliæ, graue
& honorificum testimonium extat: Hunc librum sem-
per in Ecclesia retinendum esse, propterea quòd doceat,
pugnet, atq; triumphet. Quamobrem quod de Locis com-
munibus Lutherus dixit, idem de hoc libro affirmare
possumus. Ideoq; quantum fieri potest, opera danda est,
ut familiarissimè cognitum & perspectum eum nobis fa-
ciamus. Etsi enim non omnes ex professo Theologi fu-
turi sumus: tamen cum unumquenq; fundamentum suæ
salutis scire oporteat, necesse est, ut scripta, quæ sum-
mam doctrinae Christianae proponunt, studiosè legamus,
& familiariter nota nobis reddamus. Discebant olim
Socratici, Platonici, & alij, suæ sectæ instituta: Quan-
E to ma

eo magis decet nos, qui Christianorum nomen à Christo accepimus, noscere doctrina Christiana summam, Quae cum melius disci non possit, quam ex hoc libro, omnes candidi, & sine affectibus iudicantes in eo discendo plurimum sibi temporis & operae collocandū esse intelligunt. Non. n. audiēdi sunt isti crabrones, qui etsi ipsi nihil dignum piorum auribus, nihil dignum re, nihil dignum Theologi nomine edere atq; efficere possunt, tamen non solum in Theologia, sed etiam in artibus scriptos à Philippo libros reijciunt, & iuventuti non proponendos contendunt, quibus accidit iuxta Eueni Graeci Poetae versus:

πολλοῖς ἀντιλέγει μὲν ἕθος πρὸ πάντων ὅσοισιν,
ορθῶς δ' ἀντιλέγει οὐκ ἔτι τ' ἢ τ' εὖ ἔθει.
Est multis pariter mos omnia dicere contra,
Sed non est similis dicere recta labor.

Nos verò memores vocis diuinae: Non dicas falsum testimonium, reuerenter dona Dei in alijs agnoscamus, & grata mente accipiamus, & praeferamus iudicium Lutheri, qui ut diuinitus ad totius doctrinae caelestis repurgationem excitatus est, & rectissime doctrinam caelestem intellexit: ita optimè de aliorum scriptis iudicauit.

D. NICOLAUS HEMMINGIVS
DANVS, IN PRÆFATIONE ENCHIRIDIJ
Theologici, folio 22.

HIS cognitis, tyrones Theologiae, ad sacrosanctum illud opus Philippi Melanthonis, viri optimè de Ecclesia

clesia Christi meriti, legendum accedent instructiores.
Nam hic vir θεοσεβής αὐτὸ καὶ φιλαληθής αὐτὸ, non solum
tractandi ordine perspicuus, & disputando contra veræ
religionis hostes sincerus & acutus: verumetiam more
Prophético & Apostolico, subinde ex doctrinæ partibus
extruit admonitiones, reprehensiones, minas, consolatio-
nes, ut hoc pacto lectori doctrinam accommodet. Ex
quo accidit, ut sacrosanctum illud opus excreuerit in iu-
stum volumen, quod opus tum demum maximo & in-
estimabili fructu amantibus veræ religionis proponi po-
test, ubi primum capita ipsa religionis breuiter nudeq̃
explicata imbiberint.

Idem in Pastore, de prima parte,
Col. 12.

Etiamsi multa multorum scripta extant, quæ inte-
grum doctrinæ corpus continent: tamen meo Pastori in-
primis commendatum volo Corpus doctrinæ à sanctissi-
mo viro Philippo Melanthonē scriptum. In eo enim ni-
hil est obscuri, nihil ambigui, nihil falsi, sed omnia cla-
ra & certa, extructa ex ipsis scriptis Propheticis & Apo-
stolicis. His adiciat Pastor alios commentarios ab eo-
dem viro scriptos, quos legat studiose. Nam in illis plus
solide pietatis & eruditionis inueniet, quàm fortè in mul-
torum veterum latinorum & græcorum scriptis. His er-
gosi contentus fuerit simplex Pastor, qualem ego instruo,

E 3

plus

plus proficiet, quàm si plurimorum scriptorum veterum
& recentiorum lectione se fatigaret.

D. IACOBVS HEERBRANDVS,
THEOLOGIAE DOCTOR ET PROFESSOR
in Academia Tubingensi, in Oratione fune-
bri in obitum D. Philippi Melanthonis,
Anno 60. 15 Mart. fol. 101. b.

Cumq; magnus sit horum Locorum usus, atq; in om-
nium ferè manibus versentur, non possum prateri-
re, quin iudicium D. Doctoris Martini Lutheri de illis
recitem. Spero enim non fore auditoribus ingratum. Adeo
autem honorificè de illis sensit, ut dixerit: Non extare
vllum aliud prestantius post Apostolica scripta Locis
D. Philippi, ideoq; in Ecclesia & Scholis retinendum,
quia in ea doceat, pugnet & triumphet, ac totum corpus
doctrinae caelestis complectatur, nec in omnibus Patrum
scriptis tantum reperiri eruditionis Theologicae, quantum
in Locis hisce contineatur. Etsi omnia illorum scripta
conflarentur, non tamen inde locos Philippi prodituros.

Ibidem. b 3.

His rebus motus, vir ille Dei Martinus Lutherus,
non absurdè mihi dixisse videtur, eum, qui Philippum
Praeceptorem suum non agnoscat, stupidum & stolidum
esse asinum & beanum.

Legat.

LEGATI ILLVSTRIS. PRIN.
IOHAN. MARCH. BRANDEB.

*In scripto, quo approbarunt Confessionem Saxoni-
cam, quòd consentiat cum Augustana Confessio-
ne, & Locis Communibus in secunda parte
operum Philippi, fol. 145. b. An-
no 51. 26 Iunij.*

Alles Befehl vnd Abfertigung des
Durchleuchtigsten / Hochgebornen Fürsten
vnd Herren / Herren Johansen Marggraffen zu
Brandenburgk /rc. vnsers gnedigsten Fürsten vnd
Herrn /rc. Ist solche Schrift allenthalben von vns
an Worten vnd sentenzen / nicht allein Christlich /
rein / recht / vnd vnser Augspurgischen Confession
vnd *Locis communibus* gemess / Sondern auch et-
wa klerer vnd mechtiger befunden / Das wir dar-
ob Gott gebürlich Lob vnd Danck gesagt /rc.

ECCLESIAE POMERANIAE.

In der Kirchen Ordnung im Lande zu
Pommern / auff Rath der Theologen vnd be-
willigung der Landstende / von den Herkogen in
Pommern beschlossen / vnd Anno 1563. zu
Wittemberg gedruckt in Folio.
E in Folio

Folio 1. werden die *Loci communes* Philip-
pi Melanthonis neben den *Symbolis Apostolico*, Ni-
ceno, vnd Athanasiano, Aug. Confess. Apol. Conf. Saxon.
Catechismo & Confessione Lutheri, anno 37 scripta ad
Synodum, &c: mittenda / vor die Pommerische Kir-
chenordnung gesetzt / Als in denen der rechte ver-
standt des Göttlichen Wortes begriffen sey. *Idem*
reperitur fol. 3. b.

Ibidem fol. 13. von *Sinodis* b.

Der Superintendentens befehle den *Pastoribus* das
Studium Theologicum, Vnd das sie vor allen
dingen fleissig Bereu vnd meditirn / Täg-
lich etliche Psalmen fleissig lesen / Die Biblia / die
Hauspostill / Auch den grossen *Catechismum* Luthera-
ri, *Locos communes* Philippi, sampt andern obermel-
ten Christlichen Schriften.

Item fol. 17. das *Examen* in der Lehr sol gesche-
hen aus dem *Examine Ordinandorum*, *Locis commu-
nibus*, Aus dem *Catechismo* vnd aus dem Text der
heiligen Schrift.

Ibidem / Hiebey soll der *Ordinandus* erinnert
werden / was er fürnemlich für Bücher lesen sol /
Als die Bibel / die Postillen / die Bücher D. Luthera-
ri, vnd *Locos communes*, Auch andere oben ernand-
te Lutheri vnd Philippi, so wir zusammen Drucken
lassen. *Ibidem*

Ibidem fol. 24. b. Die Schülmeister sollen allein die generales & nudas definitiones aus den Locis communibus den Knaben lehren/ vnd nicht die ganzen Locos communes ad longum repetirn/ &c.

D. DAVID CHYTRÆVS.

*In Oratione in repetitionem Locorū communium
D. Philippi habita Vuitebergæ 1549.*

I*N locis Theologicis vera sententia de præcipuis articulis, quàm possunt propriissimè & maximè perspicuè explicantur.*

Idem in Oratione de studio theologico rectè inchoando, excusa Vuiteb. à Iohan: Cratone, an: 60.

*Sūmam doctrinæ in locis Theologicis eruditissima Methodo & summa orationis perspicuitate expositam, tantisper legant & relegant (studiosi Theologia) donec & sententias veras de rebus ipsis, seu singulis fidei articulis, & genus orationis proprium & dilucidum aliquo modo sibi familiare reddant. Meis certè studijs has de textu Bibliorum & doctrinæ Christianæ Methodo diligenter cognoscenda admonitiones sapientissimas, fateor magnæ utilitatis fructum præbuisse. Itaq; & pro hac discendiratione fidelissimè monstrata, & pro paterna fide, benevolentia, & cæteris erga me innumerabilibus beneficijs, vicissim me Reuerendo Præceptori nostro Philippo omnia grati animi officia debere agnosco. Eiq; omnia mea
studia*

Studia, & si quid est, quo aliorum studijs prodesse possim,
& pleraq; alia, qua habeo in terris optima, semper grata
mente & voce refero accepta. Cuius meae voluntatis &
perpetuae erga D. Praeceptorem observantiae & gratitudi-
nis, vos etiam testes esse potestis, qui me aliquot annis,
eruditissima D. Praeceptoris scripta, locos imprimis Theo-
logicos, & Examen, & Dialecticam, & Chronicon pu-
blice praegentem, addita etiam crebra & honorificen-
tissima D. Praeceptoris mentione, audiivistis. Quam in
hoc loco eam ob causam repeto, quod inter vos quoq; &
passim alibi virulentos & falsissimos rumores spargi au-
dio, & disseminari, quibus ea mihi tribuuntur, quae nun-
quam in omni vita, ne quidem in somnis mihi in men-
tem venerunt. Certè qui proximus ex hac urbe, voces
illas de tollendo aut extinguendo Praeceptore, ad alios de-
tulit, & sparsit, is sceleratum & impudens figmentum
sparsit. Quod si ex uniuersa Germania unus aliquis
fide dignus, se voces illas ex me audiuisse vel ad alium
à me scriptas legisse, fatebitur & probabit: mea sponte
atrocissima quaeq; cruciatuum genera me pro meritum esse
confiteor, & crudelissima etiam supplicia non recuso. Sed
ἢ τῶν πολλῶν διαβολίτε καὶ φθόνος πολλὰς τε καὶ ἄλλας καὶ ἀγα-
τοὺς ἀνδράς ἤκηκε, οἷμαι δὲ καὶ αὐτίκα οὐδὲν δεδεινὸν μὴ εἶναι ἐμοὶ σὺ.
Ego me testimonio conscientiae meae, & fiducia auxilij di-
uini, & exemplis multorum piorum, qui per calumniam
oppressi sunt, sustento. Et pro mea virili parte, fideliter
illam, verae de Deo doctrinae per Lutherum & Philip-
pum

*pum instaurata, Methodon, qua in Locis communibus
ex verbo Dei extructa est, velut patrimonium Ecclesiae
& καλῶς ἔχουσα καταθήσω retinebo: Nec ullis me calumnijs
frangi patiar, ut vel ab eo doctrina corpore, vel à pie-
tate, & reuerentia Praeceptorum debita, discedam.*

*Idem in Oratione de studio Theologico rectè in-
choando Rostochiae impressa in officina Jaco-
bi Transyluani an: 1572. fol. 17.*

Nostra aetate, in qua Deus immensa bonitate lucem
verae doctrinae restituit, etsi multorum extant Me-
thodi, Catechismi, Loci & similes libri, ex quibus sum-
ma verae doctrinae mediocriter disci potest: Tamen inter
ceteros Solis instar enitent Loci Theologici & Examen
Ordinandorum à Philippo scriptum, in quo summa to-
tius doctrinae Christianae, in quindecim locos distributa,
omnium eruditissimè elegantissimeq; exposita est.

Quare adolescentes hortor, ut quotidie absoluta le-
ctione textus Bibliorum, aliquid temporis vel Examine,
vel Locis ordinè perlegendis tribuant, &c.

*Ibidem fol. 18. Nihil igitur dubitans confirmare
ausim ingredientes studium Theologiae, multò uberiores
fructus verae pietatis & eruditionis & textus sacrae scri-
pturae, ex unius libri Locorum Theologicorum assidua
lectione & relectione percepturos esse, quàm si interea per
magnam varietatem omnis generis scriptorum vaga-*

F ren.

rentur. Similia vide in Praefatione in Genesin ab ipso edita, in Catechesi, & alijs.

D. PAVLVS CRELLIVS
ISLEBIENSIS.

In Oratione in praelectionem Locorum, recitata
26 Martij anno 60 Vuiteberga, inter scri-
pta de morte Phil. Mel. edita.

Semper in Ecclesia aliqui tales libri eruditi seruati ac
propagati sunt, quibus doctrinae corpus integrum tra-
ditum est, & membra doctrinarum, quae in scriptis Pro-
pheticis & Apostolicis traduntur, ordine distributa, ac
perspicuo ac simplici orationis filo exposita sunt, & quia-
dem Symbola initio hoc consilio condita sunt, ut summa
doctrinae animis includi possit. Postea alij longiores sum-
mas tanquam methodos scripserunt, ut olim Methodius
Lyciae Episcopus, & postea Damascenus, Lombardus,
& alij. Talis est Locorum Theologorum liber in hac
Academia à Reuerendo & clarissimo viro Praeceptore
nostro dilectissimo, Philippo conscriptus, omnium articu-
lorum fidei ac confessionis nostrae doctrinam exponens,
ordine ac perspicuitate tanta, & genere orationis adeo
proprio & simplici, ut vix aliud scriptum humanum in
hoc genere conferri ei, aut cum fructu maiori proponi aut
disci possit.

Fbis

Ibidem.

Quae paulò post barbaries ceu postliminio in Ecclesiam
reditura sit consideremus, si regnum in Ecclesia obtine-
bunt φλυαγοὶ ἢ καὶ ἑδ' εὐργοὶ scholae nostrae flagellatores. Ne
igitur lucem doctrinae caelestis barbaries inerudita & sy-
cophantica nobis obnubilet, aut totā eripiat, singuli quan-
to possumus studio formam docendi sanam, probatam &
eruditam retinere & infigere animis nostris, & propaga-
re ad posteros conemur. Agnoscamus etiam immensa
bonitate diuina hanc illustrem sanae doctrinae formā com-
prehensam in Locis Theologicis, huic postremae senectae
Ecclesiae donatam esse, ac retineri lux doctrinae tantò fe-
licius posset. Nam quod Chrysostomus in enarratione
praecepti Paulini, quod citauimus, inquit, ἐνετυπωσάμεν ἐι-
κόνα σοὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν θεῶν δοκούντων ἀπάντων, ὡς περὶ τινὰ κα-
θονα καὶ ἀρχαὶ τυποῦ ὑγιαίνων λόγων εἰς πλὴν σὴν ψυχὴν ἐγκεκοφώς.
Id & de his nostris locis Philippaeis verissimè dici potest.
Profectò enim norma sunt & archetypus omnium, quae
de Deo, aut de pietate dicere homines, conueniens ac iu-
stum est. Ac si quis alius liber humanus, certè hic do-
ctrinae caelestis explicata & ordine tradita thesaurus Ca-
none Ecclesiastico, ut Lutherus pijsimae memoriae iudi-
cavit, dignissimus est.

Ibidem.

Vidistis ipsi annis proximis, quanto conatu ac moli-
mine Osiander, Staphylus & Flacius, & colluuius Ther-

F 2

sita.

sitaram, his ducibus suis & calumniarum χεῖρα γωγοῖς ἀπα-
plaudens, delere memoriam ac lectionem Locorum com-
munium, vel saltem inuisam ac suspectam eam reddere
studuerint. Sed fremant licet & rumpantur, illæ vipe-
ræ, nos tamen Deo iuuante excuti nobis lectionē, & amo-
rem tanti thesauri non patiemur.

Ibidem.

In doctrinæ cœlestis studio unusquisq; vestrum pro-
fecisse se plurimum existimet, si scripta Philippica, quo-
rum ceu copia cornu, & fons uberrimus sunt hi ipsi Loci
Theologici, ita ei placebunt, ut quò legat sepius, tantò ea
amet & legat impensius.

D. HIERONYMVS WELLE-
rus in Confessione C. 3. b.

Memini Lutherum dicere: M. Philippus ist ein
fromm Hertz / Er wolte gerne die Widersacher mit
guten Worten fromm machen. Ich Baldrechte / Er
aber höfelt. Minime igitur ferre poterat, si quis Dn.
Philippum reprehendebat, dicens: Ach sie verstehen
D. Philippum nicht recht / Ich aber verstehe in wol.
Quare omnibus Theologia studiosis semper autor & hor-
tator fui, ut utriusq; summi viri diuina scripta stu-
diose euoluerent. D. Philippum propter Methodum,
D. Lutherum verò propter elocutionem legerent, eaq; in
re me-

re meum exemplum imitarentur. Semper enim lectio-
nem scriptorū Domini Philippi cum monumentis D. Lu-
theri coniunxi, id quod scripta mea testantur. Et si quis
præclarè de Philippo sentit, ego maximè: nec unquam
scriptis eius offensus aut perturbatus sum.

Hanc meam confessionem non temerè effudi, sed benè
subducta ratione composui: Nam ætas, usus ac experi-
entia rerum spiritualium ac tentationum erudierunt me,
ut rectè ac piè de utriusq; D. Lutheri & D. Philippi
sanctæ memoriæ scriptis possem iudicare, iuxta illud Eu-
ripideum: ἀλλ' ἢ ἐμπειρία ἔχει τι λέξαι τῶν νεῶν σοφώτερον.

IOHANNES NISÆVS AVGV-
STANVS, IN EPISTOLA, QVAM PRAE-
fixit tabulis suis in Locos Theologicos
Philippi Melanthonis.

Methodo, si quem alium, Philippum certè ex nostris
studuisse, qui sani & piij sunt, perpetuo testabuntur,
de cæteris enim, quos sua bilis vexat, quid retulerit?
Amemus igitur tanti viri scripta, & quoad licet, cum
similibus diligenter euoluamus, neq; maledictis nobis ex-
torqueri patiamur. Prælucent eis sacra litera: insunt or-
do, doctrina, Zelus: respondent vita & certamina. Dis-
cerem & successus, si, tam utilem, tam conspicuam,
tamq; diuturnam, & infractam Ecclesiæ, & omnium li-
terarū moderationem: non, quam multi captant, opum,
potentiæ, luxus, affectationem intelligas.

*D. Iacobus Andrea in seinem gründlichen
Bericht an den Keyser vnd das gantze Reich
geschrieben/ Anno 1570.*

*W*iewol nu aber auch alle Artickel
viel ermelter Christlichen Augspurgischen
Confession/ in dem Doct. Luthers/ Herrn Philippi
Melanthonis/ besonders in den Büchern/ so vnter
dem Tittel *Corpus doctrinae, &c.* zusammen gedruckt/
Wie auch in andern mehr seinen nützlichē vnd herr-
lichen Schrifften Doct. Brentij vnd anderer mehr
vortrefflichen Theologen/ nach eines jeden im von
Gott verliehenen Gaben vnd hohen Verstande/
Christlich vnd wol erkleret/ &c.

*In Oratione de instauratione studij Theolo-
gici in Academia Vuitebergensi, an-
no 77. 25 April. c 3.*

*Philippus Melanthon quoq; capita doctrinae Chri-
stiane, quae Locos communes vocant, conscripsit, ab ipso
Luthero commendatos, pro quibus laboribus, si nullus a-
lius accepisset, Deo laus & ipsius nomini gratitudo debe-
tur maxima.*

Ibidem, D 2. b.

*Quartus Professor Theologiae Locorum communium
Philippi Melanthonis Theologicorum lectionem obtine-
bit, quos D. Lutherus vidit, approbavit, commendavit.*

D. NICO

D. NICOLAUS SELNEC
CERVS NORIBERGENSIS.

In der Vorrede vber das Büchlein D.
Philippi Melanthonis / Christlich vnd gründlich
Bericht auff etliche gemeine Hauptfragen / Anno
1567. durch ihn publicirt.

DER gütigen / Barmherzigen **GOTT**
sollen wir ja billich vnd von hertzen dan-
cken / Das er vns zu jeziger zeit im Deutsch-
landt solche Lehrer gegeben hat / dergleichen
sind der Apostel zeit nicht gewesen seind. Ach
was sind der grosse *Lutherus* vnd der from-
me *Philippus* für trewe treffliche Lehrer vnd
Lichter gewesen. Ob aber wol etliche mit
vnter lauffen / die mehr zu zerrüttung / denn zu
einigkeit vnd erbawung lust tragen / Lieber
Gott wie sol man ihm thun? Der Teuffel ist
ledig / vnd sie haben jr Gerichte / Vnd werden
vns doch für die Augen gestalt / anzuzeigen /
wie from sie sind / vnd wie hoch wir Gottes
Wort achten / Das es ja wol besser töchte.

Auff das aber wir alle sehen / was für ein
sonderlich Werkzeug Christi eben *Philippus*
gewest sey / Ob gleich solches alle seine Arbeit
vnd Schrifften gnugsam bezeugen / vnd die
Nachkom-

Nachkommen dauon werden zu sagen vnd zu
rühmen / vnd Gott dafür zu danken wissen.
Jedoch muß Ich vnd wil solches allewege be-
kennen / das eben das kleine Büchlein / so jetzt
Euer Fürstliche Gnaden (*Christianum, Augusti
Elect. filium appellat.*) Ich offerire / so richtig/
klar/helle/schön deutlich gelehret / vnd gewal-
tig ist / Das / wann man sonst gleich alle *Patres*
zusammen *copulirt* (welches ich dann nach mei-
nem vermügen trawē nicht vnterlassen) doch
nicht so viel zu finden ist / das so richtigen vnd
zusammen gefastet verstandt / auff diese Fra-
gen / so sehr nötig vnd allhie *mouiret* sind / ge-
ben köndte / als diß kleine Büchlein / Das ja
Preys vnd lobens werd ist. Gott sey lob vnd
Dank.

*Idem, In der Oldenburgischen
Kirchenordnung. pag. b.*

In den Artickeln der Augspurgi-
schen Confession / vnd derselben *Apolo-
gia*, Schmalkaldische Artickeln / *Catechismus Lu-
theri* / vnd darauff erfolgeten angehengten Bü-
chern / so dem *Corpori Doctrina* vom Herrn Philip-
po / seligen / geschrieben / inserirt vñ einuerleibet
sein / Als da sein die *Repetition* der Augspurgi-
schen

ms. VII. DOCT. III. LIB. III. P. 112
meritis in Rempub. literar.
schen Confession, Loci Communes, Examen der Or-
dinandorum, vñ Widerlegung der Papistischen
Bayerischen Artikel. Diese Lehr vnd Bü-
cher sollen die Pastores selbs wissen vnd haben/
Vnd nach denselben die Christliche Lehr dem
Volck verständiglich/ ordentlich/ vnd vnges-
felscht fürtragen / Vnd allezeit die nötigere
Stück recht fassen / vnd nach gelegenheit der
zeit/ deutlich erklären.

Ibidem lib. eod. pag. B. 3.

Von solchen eigenschafften der Göttlichen
Person/ sol man das Volck aus dem Symbolo
Athanasio vnterrichten/ vnd aus den obgemel-
ten Schrifften / fürnemlich Examine Theolo-
gico, Locis Communibus vnd dergleichen gu-
ten bericht nemen/ &c.

Libro eod. Pag. Nn.

Man sol auch zusehen / was die Pfarherr
vnd Diaconi vor Bücher haben vnd gebrauchē/
damit nicht frembdes ergerliches Gezendē /
durch allerley Bücher/ so man ohn vnterscheid
componirt / in diese Kirchen offentlich oder
heimlich gebracht werden/ Den Flacianische/
Sacramentirische / Widerteufferische / vnd
G derglei-

dergleichen Bücher sollen nicht gelitten werden bey Einfeltigen/die leichtlich dadurch irren werden.

In praefatione in Genesis: B. a.

Dicant alij & comminiscantur more suo hæc & illa, me certo, & aliàs vera fatente, fontibus Israhel Uitebergæ imbutum esse scio, & fatebor dum vixero, & etiam coram tribunali Filij Dei Domini nostri Jesu Christi. Certè, quod ad discendi & docendi dexteritatem attinet, non velim commutare cum uniuersi mundi fluxis & caducis opibus & delicijs hoc unum, quod unum Philippum, ne iam de alijs loquar, Praeceptorem habere & audire & ferè quotidie conuenire, alloqui & consulere mihi Dei beneficio contigit. Nam alios, qui vel Philippum non audiuerunt, vel à ductu & dexteritate proposita & præscripta in eius libris, cum quod ad formas loquendi, & doctrinam Prophetarum & Apostolorum explicandi & Lutheri etiam, aliorumq; Patrum graecorum & latinorum scripta, rectè cognoscenda & intelligenda, tum quod ad res ipsas methodicè & integrè, quantum fieri potest, tradendas & percipiendas, attinet, qui inquam inde discedunt, eos vel ambitione, vel nouitatis auiditate, vel subtilitatum quærendarum curiosa Vanitate, vel etiam ruditate, & præcipitantia intricare res euidenter, turbareq; & euertere rectitudinem & normam doctrinae video & ex perior: & scio huius mei iudicij omnes

mes pios & candidè iudicantes testes esse. Et ausim san-
ctè affirmare, non ego verò solùm, sed mecū omnes ve-
ritatis patroni & studiosi, mansuram esse diligentiam in-
quirendorum fontium, in hebraea & græca lingua, & dex-
teritatē docendi & discendi cælestis doctrine, aliarumq;
huic necessariarum & utilium artium, elementa, capi-
ta & argumenta omnia in scholis Christianarum regio-
num, si methodum, verba, phrasēs, res, à D. Philippo
explicatas, sanctamq; simplicitatem, & ponderosam bre-
uitatem, magistri & discipuli retinuerint, & non alie-
nas, novasq;, peregrinas, absurdas etiam & periculosas
loquendi formas & distinctiones ex lacunis sordidis peti-
tas, quas plerunq; σοφισματῶν καὶ δόξαματῶν destruens pul-
cerrima ædificia cælestis doctrine comitantur, inconside-
ratè arripuerint & usurparint.

Ibidem fol. B 2. b.

Prolixius autem referre omnia ista volui, ut qui-
bus insistam vestigijs, & quarum Ecclesiarum doctrina
& confessioni addictus sim, publicè testarer, ei nimi-
rum, quæ ex fontibus Israël hausta & comprehensa est
libro, cui titulus, Corpus Doctrinae, conscripto à D. Phi-
lippo Præceptore, beatæ memoriæ, de quo libro iudicium
cuiusdam viri doctrina, pietate, & autoritate excel-
lentis, & magni ἡρώδου τοῦ βασιλέως, commemorare obiter visum
est: Optimus ille liber est, scriptus à viro optimo, id

G 2

quod,

quod, si nihil aliud, certò certius testatur, quòd pessimè
quiq; illum oderunt, & alios fœtidos libros illi substitue-
re volunt: Optimi autem quiq; illum magnificiunt &
predicant, & Deo pro doctrina luce & dexteritate gra-
tias agunt, &c. Et libet etiam adijcere hos aliquando
in viri magni & Illustris Corpus Doctrinae scriptos ver-
siculos:

Non melior liber est vllus post Biblia CHRISTI,
Quàm, qui doctrinae Corpusq; Lociq; vocantur,
Hoc norunt omnes, qui dexteritate docendi
Discendiq; simul, vera & pietate tenentur.

*Fidem predicant Stigelij. versus præclari, quos & ipsos
subiungere libet:*

Pinguis vt aëri de vertice lapsa Sionis
Irrigat humentes copia roris agros:
Altus vt egrediens stagnantia littora Nilus
Foetificat largo rura propinqua sinu:
Sic hoc sparsa libro veræ doctrina salutis,
Æternis implet pectora sancta bonis.
Explicet inuicti quòd sic oracula CHRISTI,
Nullum hoc in terris sanctius extat opus.

*Ego profectò, cui Locorum communium doctrina in-
iuncta est, verè verum esse de iisdem iudicium & testi-
monium magni Doctoris D. Lutheri, beatissimæ memo-
ria, quotidie magis magisq; intelligo. Inuictus libellus
(inquit D. Lutherus) Philippi Melanthonis, non solum
immortalitate, sed & Canone Ecclesiastico dignus est.
Et in Prefatione ab eodem in primum Tomum operum
suorum scripta, qua suos labores, vt solent viri magni,
san-*

sancti, & negotijs multis obruti & distracti curis, extenuat, & confusiones lucubrationum vocat, ita inquit: Extant nunc Dei gratia methodici libri quàm plurimi, inter quos Loci communes Philippi excellunt, quibus Theologus & Episcopus abundè formari potest, ut sit potens in sermone doctrina pietatis. Et rursum: Quid operatus sit Dominus per hoc organum (Philippum) nō in literis tantum, sed in Theologia, satis testantur eius opera, etiam si irascatur Satan, & omnes squamæ eius, &c. Et prodest etiam ipsius Philippi verba à nobis discipulis considerari, quæ ante annos decem scripta, in Epistola ad Lectorem, qua respondetur Flacio Illyrico, extant: Summam doctrinæ (inquit Philippus) quam Lutherus in diuersis interpretationum & concionum voluminibus tradiderat, tanquam in unum corpus redactam edidi, & quasiui genus verborum, quo ad proprietatem, quæ ad perspicuitatem & concordiam utilis est, discentes assuefierent, ac semper omnia scripta iudicio Ecclesiæ nostræ, & ipsius Lutheri permisi, de multis questionibus etiam disertè sciscitatus sum Lutherum, quid sentiret, & multi pagellarum istarum exempla adhuc habent. In eius doctrinæ professione, quam scio perpetuum esse consensum Ecclesiæ Catholice Domini nostri IESU CHRISTI, & nunc Deum inuoco, & iuuante ipso hanc confessionem ad eternæ Ecclesiæ consuetudinem afferam.

Abeant igitur ingrati cuculi, ωαθηκαλωπικες Lutheri & Philippomastiges, crabrones & fuci, fabricentq; alia,
G 3 quæ

quæ possunt, si modò possunt corpora, vel potius cadaue-
ra, aut obijciant, Confessionis Augustana, Locorumq; non
depravationem (hanc enim obijcere, vel si rumpantur,
minimè possunt) sed recognitionem, sed illustrationem,
sed uberiores multarum rerum explicationem. Limi-
nisco nobis opus est, & fasciola sola, notante non senten-
tia, sed verbis tantummodò aliter, & dilucidius & co-
piosius relata. Istis autem calumniatoribus helleboro
opus est, καὶ σὺν ἡσυχίᾳ ἀεὶ παύειν, qua cerebrum suū ipsi verrant.
His autem indignatione quadam iusta, quæ optimos
quosq; afficere debet, ut rectè dici solet:

Νῦν σοὶ πρὸς ὄψιν θυμὸς ἡσάτω, γέρον
Νῦν δ' εἰ δὲ γὰρ ἡνικ' ἐνδίκου λάβειν:

His inquam abruptis, oro toto pectore Deum Patrem
Domini nostri IESU CHRISTI, ut in ea dexteritate,
& simplicitate, quam percepi ex sacris literis, scriptisq;
Lutheri & Philippi, & concionibus, lectionibus, & con-
versatione eorum, quorū antea partim ut Præceptorum
partim collegarum nominatim mentionem feci, me &
alios bonos, qui pacem cum Deo, & conscientiam tran-
quillam, & cor ad mortem imperterritum atq; paratum,
certamq; spem æternæ vitæ & læticiæ habere ex animo
cupiunt, clementer conseruet, & me faciat σκευὴς ἐλέους, or-
ganum salutare animæ meæ, & suæ Ecclesiæ. Atq; hæc
scribenti incidit mihi D. Philippi pientissima oratio, re-
cordatione ad omnem posteritatem & ad nos omnes & ad
singulos dignissima, quam nemo, qui virum illum rectè
novit,

novit, & absq; magna commiseratione & adversus im-
probos indignatione iustissima legere facile potest. Ora-
tia autem haec est: Si Flacius mihi gladium minatur,
& casus aliquis me oppresserit, quorumcunq; gladijs pra-
benda erit haec misera ceruix, commendabo me filio Dei
Domino nostro Jesu Christo, crucifixo pro nobis & resu-
scitato, qui inspector est cordium, & scit me simplici stu-
dio quaesivisse veritatem, non factiones, aut regna consti-
tuere, non laxare frenos curiositati voluisse, &c. Hoc
igitur & nos quisq; pro suo talento in sua vocationis offi-
cijs facere studeamus, ut scilicet Dei gloria quaeratur,
ut veritas inquiratur & ametur, & ut in dulcissimis
& gravissimo consilio scriptis versibus dicitur:

Optima sperentur, metuantur pessima: sed quae
Sors tulerit, placido pectore quisq; ferat.

In Commentario in Genesis,
fol. 895.

Precemur autem aeternum Patrem Domini nostrae
Jesu Christi, & Jesum Christum filium Dei λόγος καὶ ἐ-
κὼνα αἰδῆς καὶ ἀγάπης, & Spiritum sanctum vivum, castum
& veracem, omnisq; dexteritatis in docendo & discen-
do, verae doctrinae & consolationis, ac salutaris concor-
diae autorem, & ἐξαεὶ ἑωρτῶ, ut ipse nos sanctificet in sua
veritate, id est, in verbo suo, & seruet nos in simplici-
tate, integritate & dexteritate doctrinae sanae, fidei ve-
rae, &

ra, & vite sincera, nec priuari nos sinat luce Euangelij,
qua in his Ecclesijs & scholis, Dei beneficio, & Lutheri
ac Philippi, aliorumq; piorum Doctorum ministerio,
adhuc fulget, & auertat nouas istas ^{herodotias} & machi-
nationes inquietorum crabronum & fucorum, quibus ni-
hil aliud cura & cordi est, nisi ut peruertant normam
& dexteritatem docendi & discendi, quam Dei beneficio
habemus, & spinosam Stoicamq; mataologiam, laby-
rinthorum & vanitatis plenam, & quò ad verba, siue
genus dicendi, nimis horridum & monstruosum, & quò ad
res ipsas attinet, introducant, idq; vniuersum odio pri-
uato, quo turgent, & nescio cuius vindicta cupiditate &
ambitione. Abrumpamus autem hæc, ne iuste quere-
le iam indulgeamus, sed verbis Basilij nostram sententiam
concludamus, qui ita inquit: Apud cordatos homines ad
purgationem nostri sufficiunt hæc, quòd recepimus doctri-
nam gratam & amicam sanctis (id est, & res & ver-
ba Prophetarum & Apostolorum) in super & tam diuina
no usu comprobata (testimonijs videlicet & experi-
entia omnium piorum in exercitijs pœnitentiæ & inuoca-
tionis, & in agone etiam ultimo) quæ, ex quo tempore
annunciatum est Euangelium, usq; ad presens demon-
stratur in Ecclesijs (& scholis recta & vera tradenti-
bus) usitata fuisse, & quòd est omnium maximum,
quæ piæ ac religiosæ habet sensum. Apud magnum
verò illud tribunal, quam quæso nobis excusationem
allaturi sunt Aduersarij? quid tandem dicturi sunt?
Quam

Quam blasphemiae excusationem afferent? qui neq; ho-
norem Domini reueriti sunt, nec minis illius deterriti,
(1. Cor. 6. λοιδοροὶ βασιλείας θεῶν ἔκληρονομήσουσι) Istis qui-
dem liberum est de suo consultare negocio, aut etiam mu-
tare consilium. Ipse verò optarim primum, ut Deus
bonus det suam pacem vincentem in cordibus omnium,
ut isti, qui fremunt in nos, atrociterq; conglomerati in-
surgunt, in spiritum lenitatis & charitatis compescan-
tur. Quòd si prorsus sic efferati sunt, ut non possint man-
suescere: certè det nobis illorum facta toleranter ferre.
Considera, quæso, in hac imagine classem utrinq; in acie
horribiliter stantem, & deinde præcipiti furore immedi-
cabiliter erumpente, in sese mutuò irruentes pugnatōres:
Cogita quoq; rem nauticam violenti turbine perturbari,
& tenebris nebulisq; ita obscurari, ut notio nulla vel a-
micorum vel hostium, vel etiam militarium symbolo-
rum in tanta confusione haberi possit. Addamus insu-
per ipsum mare tumidum, impetuosum & fluctuosum,
plenumq; tempestatum, & ventorum in rem nauticam
simul irruentium, & classem omnem confringentium.
Cogitemus eos, qui aciei iustoq; ordini præesse debebant,
partim proditores fieri, partim desperare, partim Aposta-
tas esse, & fugere, partim ultimum conari, & naues
hinc inde ventis iactatas incitare, & contra ire sine di-
scrimine & respectu omnib. obuia venientibus, & ut sit in
seditione cadem mutuam patrare. Idq; omne ex inuidia,
superbia, ambitione, & victoria vindictaq; cupiditate.

H

Cogit

Logita præterea confusas & indiscretas vociferationes
& clamores resonantes per mare uniuersum ex vento-
rum strepitu, & nauium collisione, & undarum impe-
tuose feruentium sonitu & præliantium tumultu, quan-
do pro affectuum suorum uehementia uoces multifa-
sas ita accumulunt, ut neq; naucleri neq; gubernatoris
uox exaudiri queat, sed terribilis confusio & perturba-
tio extet, & ex desperatione, dum unusquisq; spem uitæ
sibi eripi opinatur, & sine metu peccat, & malis mala su-
pra modum addat. Adde his quoq; morbum immedi-
cabilem insanie opinionum, & gloriæ aucupandæ, qua
Duces nautici correpti, etiam si nauem iam in fundum
maris deferri uideant, tamen de primatu certare non
desinunt, &c. Et mox: Propter publicum odium &
priuatam suspitionē irreconciliabilis omnibus est simul-
tas. Hæc autem Ecclesiarum tempestas, quo marino
turbine non est atrocior? Commota est ditio patrum,
(magistratus & doctorum, Ecclesiarum, Scholarum &
Reipublicæ tranquillitatis) & totum fundamentum, &
doctrinæ munimentum, conuellitur (ὄχινομα δογματικῶν
quale hodie est in libro inuictō, qui inscribitur Loci com-
munes Theologici, siue in Corpore doctrinæ, & in scriptis
Lutheri). uoluntur & excutiuntur interim alia insa-
na dogmata, quorum basis nimis putris est, eaq; prædi-
cantur & ostentantur. In nos autem dum ita irruimus
inuicem, à nobis etiam inuicem subuertimur (Galat. 5.)
Quòd si hostis te non præuenerit, ad st. manipularis, qui ti-
bi uul-

ibi vulnus infligit: & hic si cunctus cadat, mox insurgit
comprotektor. Tantum scilicet amicitiae inter nos est, ut
odium aduersus hostes manifestos & publicos non sit tam
magnum, quam atrox est nostra dissensio, qui hostibus
neglectis nos inuicem ut hostes intuemur, damnamus, &
absq; modo & sine naufragium ipsi rerum nostrarum fa-
ciamus, &c. Et rursum: Ecclesias caligo tristis & a-
cerba occupat, dum luminaria mundi (praecipuos Eccle-
siae Doctores, Lutherum, Philippum, & alios orthodo-
xos) quae Deus ad illuminandas populorum animas po-
suerat, excludenda pellendaq; censentur. Ignoramus
ipsi & non sentimus, in quanto periculo simus, adimente
nobis huius sensum immodico contentionis studio, quod
est inter nos, cum tamen iam immineat metus interne-
cionem uniuersi (Reipublicae, Ecclesiae status, & Scho-
larum) minitans.

Idem in der Vorrede vber den Prophe-
ten Esaiam / an Dertzog Julium zu
Braunschweig / &c.

Ich habe / Gott lob vnd danck / die
Hauptstücke Christlicher reiner Lehre aus
Doct. Lutheri vnd D. Philippi / beuorn dem Corpore
doctrina gefast / Darinnen dieser Landen Kirchen
vnd Schulē bekendnuß / richtig begriffen vñ ange-
zeigt ist. Darzu bekenne ich mich für aller Welt / &c.

H 2

Idem

*Idem in prefatione disputationis Gram-
maticae pagina A 2.*

*Cum Ecclesia verò & Academia Vuitebergensi pa-
cem concordiamq; in doctrina & confessione, quae Luthe-
ri scripta & Corpus doctrinae allegat, & retinet, cumq;
Theologis, & doctrinae, pietatis & veritatis studiosis, co-
lam & seruabo vsq; ad aras quoad vixero, Deo donan-
te, & testante & iuuante.*

Lib. eod. pag. A 5.

*Et acquiescendū esse in doctrina simplicitate & dex-
teritate exposita scriptis Lutheri & Philippi, & in pri-
mis in Corpore doctrinae, quod etiam Ecclesijs huius Illu-
strissimi Ducatus commendauit.*

Lib. eod. pag. B.

*Corpus doctrinae & legi antehac, & diligenter lego, &
harum terrarum Ecclesijs quoq; deposui & commendauit,
meq; scriptis illi inclusis docendo conformem esse affirmo.*

Lib. eod. pag. C 3.

*Et gratitudinem polliceor Ecclesiae & Academiae Vui-
tebergensi, quoad vixero & publicè & priuatim scriptis
Lutheri & Philippi me docendo conformem esse affir-
mo, fa-*

mo, faciunt sancti cineres Lutheri, Philippi, Crucigeri,
Pomerani, Forsteri & aliorum orthodoxorum, ut pia-
culum esse certò statuam, animo saltem concipere, nedum
moliri, & re ipsa aggredi aliquam discessionem à matre
Ecclesia Vuitebergensi, quàm diu hæc vestigia illorum
sequitur.

Lib. eod. pag. C 5.

Studiosus sum scriptorum Lutheri & Philippi, &
Corpus doctrine amplector, ab his, si quid in nostris Eccle-
sijs recedit improbo.

In libello quodam quaestiones duæ, una
de Filio Dei, &c. D 6.

Ad hunc usum scimus scriptum esse inuictum libel-
lum Locorum communium à Philippo Praeceptore nostro
Reuerendo piæ sanctæq; memoriae, cuius ductum quisquis
sequitur, is se & in vita & in ultimo agone profecisse, &
animū aduersus arietes fanaticorum, hereticorum, dia-
boli & mortis probè munuisse sentit, sicut Budaum ha-
buisse secum ante obitum librū illum, & paulò ante ago-
nem Deo pro illius facta sibi copia gratias egisse, & in le-
ctione quoq; eiusdem piè & placidè obdormiuisse accepi-
mus. Quarant alij sanè odia, delectentur Labyrinthis,
confutationibus confusis, & noua nouæ doctrina corpora
fingant & pingant. Nos cum Dauide dicamus:
Integritas rectumq; tuum me CHRISTE gubernet.

H 3

Idem

*Idem in secunda parte Explicationis Euangelio-
rum & Epistolarum Dominicalium, edit: 1575.
Francoforti fol: 277. de consensu Lutheri &
Philippi, & iudicio Lutheri de
Locis Philippi.*

*D. Philippus, Eliseus, succedens Eliae, cum in pu-
blica lectione literas annunciantes obitum viri omnium
maximi Lutheri accepisset, suspirijs, gemitibus & lacry-
mis profuse effusis: Occidit, inquit ad auditores, occidit,
cecidit auriga & currus Israëlis Lutherus. Deus nostri
miseretur. Obitum huius viri quae mala subsequuta
statim sint, novimus omnes, bella intestina & externa,
motus, simultates, diffidentia, odia irreconciliabilia, di-
scordia, corruptela, calumnia, portentosa opinionum, ita,
ut constantia & concordia cum eo sepulta esse diceretur.
Doctrina autem Dei beneficio per Eliseum Philippum,
Pomeranum, Sneppium, Brentium, Principem Geor-
gium Anhalatinum, Matthesium, Theodorum, Forste-
rum, atq; reliquos fidelissime propagata, & ad nos tanto-
rum luminarium discipulos & posteros, & V T I N A M
discipulos veros & fideles, translata est, quam ut Deus
clementer conseruet in Ecclesijs nostris, scholis, familijs,
& adibus harum regionum, ut non à paucis, sed à multis
CHRISTVS agnoscat & celebretur, totis pectoribus
precamur.*

Nunc

Nunc dicendum est aliquid de Surijs, & scurrarum
similium insanis clamoribus, nostram Augustam confes-
sionem deformare conantib. Mutatam dicunt illam esse
aliquoties, & pallium esse sectarum plerarumq. Dice-
rem, increpet te Deus, Satana, nisi mitius responsum ha-
berem, quod optimis quibusq. satisfacere potest. A pri-
uato non debuisse mutari vel in minimo scriptum publi-
cum, & communi Electorum & Principum nomine Ce-
sari exhibitum, vociferantur. Mutatum verò nihil
adeò esse nouimus, vel in minimo, quod ad res & senten-
tiam capitum doctrina spectat: Illustrata autem qua-
dam, & interdù copiosius explicata esse, non diffitemur,
idq. non privato consilio tantùm, sed publico Doctorum
nomine. Et tamen primum exemplum Principibus, &
alijs, nobisq. omnibus relinquitur integrum, qui & illud,
cum allegant nominando confessionem Augustanã, intel-
ligunt, atq. ad id referunt unanimitè sua doctrina con-
stantiam, neq. quicquam de mutatione vel verborum
vel rerum, multò minus de corrupto, ut mendaciter lo-
quuntur scurræ, aut aliter expresso ullo capite norunt, neq.
Cesarem aut Ordines Imperij noua confessione circūdu-
cunt, sed quod semel Dei beneficio, gratia & instinctu
placuit, in eo, quod ad verba & ad res attinet, constan-
ter permanent. Ab alijs verò, quod obijcitur de exem-
tis quibusdam particulis, quibus improbantur secus do-
centes de Cæna, quàm nostræ Ecclesiæ ex verbo Dei do-
cent, illud tale est, ut facilè veniam mereatur apud eos,
qui

qui audierunt, quo consilio & animo id factum sit. Mihi certè ante aliquot annos quarenti ex viris magnis, non infimum in Imperij consultationibus locum tempore illo habentibus, quarenti inquam, multis alijs, quorum nonnulli adhuc superstites sunt, presentibus, de causa responsum & satisfactum est, videlicet Landgravium Helvetijs se aliquando adiungentem, concepisse optimam spem de voluntate ipsorum, & accessione ad unanimum Augustanam confessionem amplectendam & asserendam, si modò improbatio & damnatio sententiæ eorum, quam hætenus habuissent, eximeretur, atq; hoc ipsum clementer perscripsisse ad D. Philippum, & petisse exemplaria alia, omisis illis particulis, inprimi, num vel hac ratione meliores illi fieri, & ad unanimum Confessionem adduci possent. Factum igitur hoc fuit animo & consilio optimo, & optimè sperante de ijs, de quibus spes & Principes & Præceptores nostros fefellit. Quare si in spe optima erratum quis esse dicat, nostra pace sanè dicat, sine vera doctrinæ & nostrorum Præceptorum, ac piorum Doctorum violatione & infamatione. Secus enim docentes de Cæna, et alijs capitibus doctrinæ non minus iam quàm tum temporis, quo scripta & exhibita Cesari Confessio fuit, sinceri nostrarum Ecclesiarum & Scholarum Doctores, & Principes improbant, & confutant verbo Dei, ac solidis & veris scripturæ atq; Ecclesiæ testimonijs, & consensu orthodoxo piæ vetustatis: ac particulas illas (improbant secus docentes) nequaquam ex confessione
exem-

exemptas esse volunt. Mentiuntur ergo Suriani &
alii, fingentes Augustanam Confessionem cothurnum ap-
tum pedibus sectariorum quorumlibet, quemadmodum
etiam STAPHILVS transfuga scribere nefario
animo ausus fuit, qui & pœnas dedit, τῶν ἀχαλίωσιν σο-
μάτων, & alijs, ne mentiantur, exemplo & terrori esse de-
bet. Et quæ non tantum de Cœna, sed de omnibus do-
ctrinæ & fidei Christianæ capitibus, confessio sit harum
Ecclesiarum atq; Scholarum, sub qua nullus ex hæreticis
& secus docentibus receptum suum querere ac occultare
sua deliria potest, quocunq; ille nomine sese aut sua ven-
dicet, testantur scripta omnia tum Lutheri, tum Philip-
pi. Ut enim in vita utriusq; ὁμόνοια fuit dulcissima, ita
eadem & post mortem utriusq; mansit, & mansura est
in omnem æternitatem, etiamsi Mose mortuo infirmitas
conspicua fuerit, digna magis commiseratione & sepul-
tura, quàm acerba indignatione & exaggeratione. Nec
opus est interlocutione vel Surijs, vel aliorum. Res est in
aperto posita. Nec sinimus vel in minimo articulo aut
puncto doctrinæ disiungi Lutheri & Philippi animos, stu-
dia, opera, labores, sententias, doctrinam, fidem & con-
fessionem, quicquid sanè garriant obstrependo nasuti alij,
nescio quibus productis schedis furtim collectis, atq; de
veritate incertis. Habemus libros non ἐπιστολικὰς, sed
& ποσοδικὰς, ut ita loquar, id est, doctrinam integram ex-
plicantes publicè editos, in quibus verba Lutheri de Phi-
lippo inuenimus. Extant Dei gratia methodici libri

¶

quàm

quàm plurimi, inter quos Loci communes Philippi excellunt, quibus & Theologus & Episcopus abundè formari potest, ut sit potens in sermone doctrinae pietatis. Et rursum: Inuictus libellus Philippi Melanthonis, non solum immortalitate, sed & canone Ecclesiastico dignus est. Et: Quid operatus sit Dominus per hoc organum Philippum, non in literis tantum, sed in Theologia, satis testantur opera eius, etiam si irascatur Satan, & omnes squamæ eius. Et aliquoties, etiam literis scriptis, solitus est Lutherus Philippum nominare **seinen Herza-
allerliebsten**: ex corde charissimum Philippum. Philippus verò doctrinam à Luthero, quasi postliminio recuperatam, & Dei beneficio his terris, & multis regnis ac nationibus, Suecia, Dania, Noruegia, toti Saxonia, Misnia, Marchia, Silesia, Francia, Sueuia, & alijs pluribus per Europam, & ipsis aduersarijs feliciter restitutam propagauit fideliter, sicut ipse inquit: Summam doctrinam, quam Lutherus in diuersis & interpretationum & concionum voluminibus tradiderat, tanquam in unum corpus redactam edidi, & quasiui genus verborum, quò ad proprietatem, quæ ad perspicuitatem & concordiam utilis est, discentes assuescerent, ac semper omnia scripta iudicio Ecclesie nostræ, & ipsius Lutheri permisi, de multis questionibus etiam disertè sciscitatus sum Lutherum, quid sentiret, & multi pagellarum istarum exempla adhuc habent. In eius doctrinae professione, quam scio perpetuum esse consensum Ecclesie Catholice D. N. I. C. &

RUNC

Et tunc Deum inuoco, & iuuante ipso hanc confessionem ad
eternæ Ecclesiæ consuetudinem afferam, &c. Et ne quis,
ut hodie multi sunt, perhibeat, aliud in quibusdam do-
ctrinæ capitibus sensisse & scripsisse Philippum, quàm
Lutherum, confutat hoc ipse Philippus, non schedis, quas
deformatores Lutheri & Philippi, alicunde surreptas &
conuasatas, ostentare conantur, & quæ si sint Philippi,
ut aiunt, nihil ad nos vel in minimo, multò minus ad
Ecclesiæ totius corpus spectant, sed publicis & toti Ecclesiæ
traditis & commendatis scriptis: Sic enim inquit in quar-
to operum suorum Tomo, in formula concordiæ, de con-
trouersis articulis: Deo iuuante, pium consensum in Ec-
clesiis nostris omnibus fideliter tueri volumus, iuxta con-
fessionem Augustæ exhibitam, & Apologiam, & arti-
culos à Luthero scriptos, quibus addita sunt subscriptio-
nes in conuentu Smalcaldensi, nec recepturi sumus ulla
dogmata pugnantia cum ea doctrina. Nec dubitamus
doctrinam confessionis nostræ veram, & veterem Eccle-
siæ Dei Catholicæ sententiam esse. Et rursus in Ordi-
nandorū Examine Germanico repetit ferè eadem ver-
ba, inquiens: Noster animus non est aliam doctrinam
accipiendi aut proponendi, nisi unicam illam æternam
doctrinam, quam Deus suæ Ecclesiæ per unigenitum fi-
lium suum patefecit, scriptis Prophetiis & Apostolicis
comprehensam, & in eo intellectu, qui in Symbolis Aposto-
lico, Niceno, & Athanasiano expressus est, cum quo con-
sentiunt Lutheri Catechismus & Confessio, item Confes-

F 2

sio Cæ=

sio Cesari exhibita Augusta, anno 1530. quemadmodum hac doctrina, Dei beneficio, unanimiter in Ecclesijs regionum Saxoniarum Lubeci, Hamburgi, & Luneburgi, & in alijs similibus traditur, cum quibus ad Dei gloriam & ad multorum hominum salutem cupimus concordiam conseruare.

Hæc uerba grauibus de causis, non tamen ad Pontificios clamores refutandos, sed ad domestica mendacia confutanda, & ad rectè instituendos teneros animos, deniq; ad Magistratus nostri clementissimi uoluntatem & sinceritatem testandam, recito, quæ est de studio conseruandi, & ad posteritatem propagandi doctrinam a peratam, & explicatam laboribus Lutheri & Philippi, iuxta scripta publicata utriusq; , quemadmodum & huius anni actiones (quibus repetuntur & allegantur Lutheri scripta in doctrina de persona Filij Dei, deq; Cœna Dominica, & alijs similibus doctrina articulis, cum in ijsdem scriptis omnia, quæ afferri modò possunt, exactissimè sint examinata, ut in cognitione & assertione ueritatis desiderari à bonis nihil possit amplius) illam ipsam Magistratus nostri uoluntatem omni laude dignam testantur & prædicant. Nolumus esse Hammite, detegentes pudenda Noæ. Et rectè dicitur de occultis non iudicare Ecclesiam, & de ijs de quibus nihil certi constat, bonas mentes etiam, suspicionem non facile concipere.

Idem

*Idem in Symbolorum Exegesi, edita 1577.
Lipsia, folio 39.*

Affirmamus consensum nostrum esse in scriptis Propheticis & Apostolicis, cum quibus idem sonant & docent Catechismi & Confessiones siue scripta D. D. Lutheri, & Corpus Doctrinae à D. Philippo conscriptum.

Hac & similia multa inueniet Lector in Oratione eiusdem Selneckeri, de ὁμολογία Lutheri & Philippi, quae seorsim excusa est, in Commentarijs in Esaiam cap: 52. ad sententiam: Quam preciosi pedes, &c. atq; alibi passim.

M. Georgius Walthar zu Hall in Sachsen / zu S. Ulrich Prediger / in der Vorrede an den Durchleuchtigsten / Hochgebornen Fürsten vnd Herren / Herrn Fulium / Herzogen zu Braunschweig vnd Lüneburg / &c.

Über das erste Theil seiner Bücher / genannt / Hauptartikel Christlicher Lehre. A iij b.

Weil zu aller zeit viel Lehrer vnd Prediger sich außgeben / für Diener des heiligen Geistes / Die doch viel mehr dem Teuffel folgen. So sollen heutiges Tages nach der vermahnung Pauli / alle Gottseligen zusehen / das sie die
I iij jenigen

in unp
in hunc
jos est uniepus unio
-2 v2 unp via tianclart

jenigen erstlich hören/ vnd von denen rechten Ver-
standt Gottes Worts lernen/die da Gottfürchtig/
gelehrt / vnd trew befunden werden/ welchen man
kühnlich trawen müge. Als bey vnsern Zeiten son-
derlich die seligen vnd hochbegabten Herrn. Doct.
Lutherus / vnd D. Melanthon / seliger gedechtnuß/
gewesen sind / vnd andere desgleichen / welche in ire
Fußstapffen treten / Denn ihre Lehr vnd Schriff-
ten / allen den andern weit für zuziehen sein / Wie
aus andern vmbstenden zu erkennen.

Als für das erste / Das ihre Lehre dem
Glauben gemess / wenig außgenommen / das in der
erste geschrieben / vnd darnachmals von inen selbst
castigirt / vñ auffgehoben ist in folgenden Schriff-
ten.

Zum andern / Das alle die jenigen / so sich wi-
der solche ihre Lehre auffgelehnet / nichts haben
schaffen können / vnd darüber zu schanden werden.

Zum dritten / Das durch diese Lehre / nicht ein
Landt alleine / Sondern gar viel zum Christlichen
Glauben bekehret worden sind / durch verleyhung
des heiligen Geistes.

Zum vierdten / Das wol vielfeltig vnd auff
hefftigste solche Lehre verfolget worden ist / Aber
doch durch Gottes sonderliche schickung / nicht al-
leine erhalten / Sondern eben dadurch weiter vnd
weiter

weiter außkommen / vnd vnaußsprechlichen nutz
geschafft.

Zum fünfften / Das durch diese Lehre / das ge-
waltige / prechtige vnd verdamliche Papstumb /
vber alle vernunft / zuschanden worden vnd ge-
stürzt ist / vnd nur ein Strumpff dauon vbrig ist.

Zum sechsten / Ist sonderlich solches daran ab-
zunemen / das ihre Lehre von Gott dem Allmechri-
gen sey / Weil dieselbe alle angefochtene vnd be-
trübte Herzen, so gewaltigen erquicket / labet / trö-
stet vnd stercket / das sie mit aller gedult / ihre zeit-
liche Trübsaln ertragen / Vnd endlich gar frölich
von dieser Welt abscheiden / Wie an dem Könige
in Dennemarck / Herren Christiano / vnd an dem
junge Fürsten Maximiliano / des Churfürsten von
Sachsen Sohn / in der Todes noth / Vnd andern
in nidrigen vnd hohen Stande oft erfunden wird
von vns Predigern. Darumb ich auch etliche der-
selbigen tröstliche Spruch Doct. Lutheri / vor 14.
Jahren in einem Büchlein / Trostsprüche Lutheri
genandt / besondern habe Drücken lassen / Weil ich
bey mir vnd andern befunden / das sind der Apostel
zeiten nie keiner gewesen / der angefochtene vnd be-
trübte Herzen so wol hette erquickten vnd trösten
können / Das auch der Herr Philippus also befun-
den / vnd deswegen sonderlich die Bücher Lutheri
rühmet / vnd darzu vermahnet. Denn also schre-
bet er

bet er in der Vorrede des ersten Lateinischen Tomi
zu Wittenberg gedruckt: Ich weiß viel Gelehrter
Leute / die in Anfechtungen / vnd auch in der Todes
stunden / wenn sie ietzt haben sterben sollen / auch
sonderlicher vermeldung des heiligē Geistes / Gott
dafür gedancket haben / das derselbige das Liecht
der heilsamen Lehre wider offenbaret / vnd der Kir-
chen / durch das Predigamt Doct. Luthers / wider
bracht hat. Vnd Ich / spricht der Herr *Philippus* /
dancke auch Gott von ganzem Herzen / für solche
Gnade vnd Wohlthaten.

Zuletzt / Ist es am Tage / das nie kein Lehrer
so richtig vnd deutlich Gottes Wort gefasset habe /
als der Herr *D. Melanthon*, mein lieber *Præceptor* /
damit er grossen vnaussprechlichē nutz in der Chri-
stenheit geschaffet / das man die Bibel vnd herrli-
chen Bücher Doct. Luthers numals besser verste-
hen vnd gebrauchen kan / Das ihm Doct. Luther
selbs zeugnis gibt / wie bald hernach wird vermel-
det werden. Damit aber die jenigen / Einfelti-
gen vnd gutherzigen Leute / solchs also im Werck
befinden / so wil ich der fürnemsten Gelehrten Leu-
te bedenccken allhie vermelden / damit die jenigen /
die solche tadeln / verachten / vnd andern verbieten
zu lesen / sehen / wie vbel sie thun / Vnd andere so
viel desto mehr vnd ferner nur fleissig sich an solche
Bücher halten. Also schreibet *D. Melanthon* vom
Herrn

Herrn D. Luthero im ersten Lateinischẽ Tomo Doct.
Lutheri / gedruckt zu Wittemberg: Alle Gottselige
erkennen / das Gott selber den Ehrwürdigen Herrn
D. Martinum Lutherum erwecket vnd beruffen ha-
be / das Er die warhafftige / reine vnd selige Lehre
von der Busse / von der Gerechtigkeit des Glau-
bens / von vnterscheidt des Gesetzes vnd Euange-
lij / vnd von rechtem gebrauch der Sacrament erst-
lich zeigete vnd lehrete / Darauff vieler anderer
Artickel selige Erklerung gefolget ist / Sollen der-
halben Gott dafür danken / das durch das Predig-
amt Doct. Luthers / das Liecht vnd rechter Ver-
standt Göttliches Worts / in die Kirchen gebracht
ist / Vnd sollen mit aller danckbarkeit solcher Wol-
thaten wol gebrauchen.

Item / Es ist gar nütz vnd gut / das da bleiben
vnd erhalten werden / die Außlegung D. Luthers /
denn sie erkleren der Propheten vnd Apostel Bü-
cher / vnd sein Bekendtnuß von der ganzen Lehre
der Christlichen Kirchen / Er ist von Gott dem All-
mechtigen erleuchtet / vnd hat die Lehr wider recht
angericht / vnd seine Bekendtnuß gethan von allen
fürnemesten Stücken Christlicher Lehre / die da
nütz vnd gut sein / das sie bleiben vnd erhalten wer-
den / omb der Nachkömlinge willen / die zu vnter-
richten vnd bekrefftigen.

R

Deß

Desgleichen schreibet der hochberühmpte vnd gelehrte Mann *D. Erasmus Rotherodamus* im andern Lateinischen Tomo zu Zena gedruckt / fol. 33.3. *Lutherus* ist weit grösser / denn das ich wider ihn schreiben solte / Grösser ist *Lutherus* vnd höher begabt / denn das ich ihn solt verstehen / Ein solcher hochbegabter Man ist *Lutherus* / das mich ein Blat in seinen Büchern mehr lehret vnd vnterrichtet / denn der ganze *Thomas*.

Desgleichen haben herrliche zeugnuß geben / wie nicht onbewußt ist / dem Herren *D. Luthero*, *D. Staupitius*, *D. Brentius*, *D. Regius*, *D. Weller* vnd *D. Vitus Dieterich* / vnd andere mehr.

Was den Herrn *Philippum Melanthonem* anlanget / meinem lieben *Præceptorem* / dauon schreibet *D. Luther* also in der Vorrede des ersten Tomi seiner Bücher zu Wittemberg gedruckt. Es sind verhanden viel guter Bücher / die ordentlich vnd wol geschrieben / vnter welchen allen die *Loci Communes Philippi Melanthonis* weit für zuziehen sein / die einen *Theologum* / Bischoff vnd Prediger / also herrlich vnd wol vnterrichten können / das er mechtig sey / Gottselig vnd rechtschaffen zu lehren vnd Predigen.

Mehr gezeugnuß anzuziehen ist nicht von nöthen / Das Werk / wie man saget / zeigt den Messer.

ker. Man lese ihre Bücher / vnd betrachte die
Hendel / so mus man bekennen / das Gott sonder-
lich mit ihnen gewest sey / Das auch aller Gelehr-
ten Bücher außweisen vnd bezeugen / die nichts
anders lehren / so sie rechtschaffen sind / denn das
sie von ihnen gelernet haben / wie es ein jeglicher
leichtlich spüren kan / der in Doct. Luthers vnd D.
Melanthonis Bücher etwas bekandt ist.

Derhalben man nicht besser thun kan / Wenn
man Gottes Wort wil recht verstehen / wie hoch
von nöten ist / denn das man erslich die Bibel / das
Göttliche Wort fleissig lese vnd betrachte / Vnd
darnach die Bücher D. Luthers vnd D. *Melantho-
nis* ihm lasse befohlen sein / vñ darneben fleissig Be-
te. Also kan man rechten Verstandt aus Gottes
Wort fassen / vnd Gott den H E X X N erkennen /
gerecht vnd selig werden.

Aber was geschicht? Gott sey es geklagt / O
der grewlichen Gotteslesterung / vnd der schendt-
lichen vndanckbarkeit / Viel werden heutiges Ta-
ges vermerckt / welche solche selige Schrifften der
beyder Menner / dadurch der heilige Geist die Welt
erleuchtet vnd befehret hat / den Antichrist offen-
baret vnd gestürzet / nun allererst zweiffelhafftig
machen wollen / Dieselben verachtē / verkleinern /
vbel brauchen / vnd den Einfeltigen zuuorbielen /
oder dauon abzuschrecken / sich vnterstehen / Heist

das nicht den Namen Gottes unnütz führen? Ist
numals die Lehre nicht mehr so gut vnd krefftig/
wie jenes mahls? Die trawen noch krefftig ist/
wenn die Leuthe noch alle weren wie jenes mahls/
vnd mit solcher lust / mit solchem ernst / dieselbigen
wolten lesen / vnd zu herzen nemen. Es mügen
ebendieselbigen sagen / von wem sie das jenige ha-
ben / Nemlich / das gute so sie gelehret haben / oder
noch lehren / So müssen sie bekennen / das sie da-
von weniger denn nichts wusten / wo der Allmech-
tige Gott solches nicht durch diese beyde Menner
inen hette lassen offenbaren. Warumb geben sie
denn nicht Gott dem Allmechtigen die Ehre / vnd
vermahnen gleichßfalls die andern / das sie sich für
allen dingen erstlich zu denen halten / von welchen
sie es anfenglich gelernet haben. O die betrübtten
armen Nachkömmling / die vielleicht gar wenig / oder
vielleicht gar nichts vberall von diesen Schrifften
der beyden Menner werdē wissen / oder verstehen /
vnd des seligen Trostes nicht genießten können / der
darinnen verfasst ist / Vnd darüber ohne zweiffel
solche Lehre haben werden / die dieser Lehr / in Got-
tes Wort gefast / ganz zu wider ist / zu ihrem Ver-
damnuß.

Solches hat mir offters schwere vnd betrübtte
gedancken gemacht / vmb der Nachkömmlinge vnd
meiner lieben Kinder willen / Denn ich numahls
mehr

mehr beyforgen trage / D. Luthers Propheeteyung
offt widerholet / vnd von mir neben andern mehr /
mit Rath des Herrn D. Melanthonis / in Druck
besondern zusammen verfertigt werden / erfüllet
werden / das man erbärmlich vmb diese selige Lehr
kommen wird / Habe derhalben offt **WIT** den
HERRN dafür gebeten / vnd eben darumb dieses
Buch fürgenommen zuschreiben / das ich meinen
geliebsten Kindern / vnd andern einfeltigen Chri-
sten hiermit dienen / Vnd so viel an mir ist / dafür
nach meinem vermügen helfen verwahren / Vnd
ihnen eine lust machen / vnd anreizung geben / D.
Luthers vnd D. Melanthonis Bücher fleissig zu le-
sen / vnd fleissig zubewegen / vnd hiemit helfen / das
sie die Bibel vnd andere Bücher besser verstehen
vnd gebrauchen mögen / vnd also in heilsamer Leh-
re vnd Gottseligkeit bis an ihr ende bestendig blei-
ben / etc.

IOHANNES MAIORIO A.
CHIMICVS T. DOCTOR.

*De Corpore Doctrina à Philippo Melan-
thone conscripto, 1577.*

*Quæ doctrina prius neruis, formaq̃ carebat,
Edita perplexis, & sine luce modis.*

K 3

Hanc

*Hanc vario è flexu expediit ratione diserta
Alter qui Theseus arte Melanthon erat.
Ne iam massa rudis foret, indigestaq; moles,
Sed corpus, cui mens addita viua subest.
Plenum est artis opus, plenus quoq; numinis, autor,
Si modò te testem ferre Luthere volunt.
Nullus ei adiutor : multus reprehensor ubiq; est :
Picaq; Luscinia certat inepta sonis.
Hi sunt, qui piperi, & scombris caua tegmina scribunt,
O capita Anticyris non releuanda tribus.
Hi quoq; dum Corpus Doctrinae excudere tentant,
Cum careant sana mente, cadauer agunt.*

III. CAPVT.

DE PRIVATIS THEOLOGICORVM LIBRORVM condemnationibus,

Socrates in Histor. Eccles. lib. 6. capite 11. folio 328.

E*Piphanius (Cypri) Episcopus, Theophili (Episcopi Alexandrini Anthropomorphitiani, qui ideò oderat scripta Origenis, quòd negarèt Deum membris corporeis esse præditum) suasu, ex Cypro Constantinopolim venit, eòq; secum attulit decretum*

tum Episcoporum, quod non ipsum excommuni-
cabat Origenem, sed libros eius duntaxat conde-
mnabat. Itaq; ubi ad templum D. Johannis,
quod extra Ciuitatem ad septimum lapidem si-
tum est, accessit, Synaxi celebrata, & ordinato
Diacono, exit è templo, & ciuitatem ingreditur.
Cumq; à Johanne (Chrysof: Epis: Constan:) inui-
taretur, uti ad se in ades Episcopi diuenteret: Fl-
le, quò gratificaretur Theophilo: Nec tecum, in-
quit, cap. 13. diuersari, nec simul preces facere vo-
lo, nisi Dioscurum (Episcopum Hermopolis, qui
tradebat Deum corpore vacare, ut et Origenes) cum
fratribus (quos Origenistas vocabant) è ciuitate
expellas, tuq; ipse decreto, quo Origenis libri con-
demnantur, subscribas. Cum Johannes ista face-
re tardaret, diceretq; non oportere ante genera-
lem de eare disceptationem inquisitionemq; habi-
tam, quicquam temerè & inconsultè statuere:
(Epiphanius) in separato quodam hospitio diuer-
satus est. Episcopis autem, qui ibi fortè versa-
bantur, conuocatis, decretum quod libros condem-
nabat Origenis legit. De illis nihil equidem ha-
beo dicere, sed hoc dico, visum fuisse Epiphanio &
Theo-

Theo-

Theophilo eos condemnare. Ex Episcopis nonnulli, qui Epiphanium reuerabantur, illi decreto subscripserunt: complures uero illud facere reuenerunt. Ex quorum numero fuit Theotimus Episcopus Scythia, qui Epiphanio ita respondit: Ego Epiphani, neq³ hominem iam olim mortuum contumelia afficere uolo, neq³ facinus tam nefandum aggredi audeo, ut condemnem libros, quos maiores nostri neuntiquam condemnarunt: praesertim, cum nullam doctrinam in illis comprehensam intelligam. Itaq³ libro quodam Origenis allato, eum legit, scripturaq³ interpretationes fidei Ecclesiae congruentes, quae in eo continebantur, ostendit. Deinde adiunxit haec uerba: Qui ista contumelijs afficiunt, illi eas res contumelijs imprudetes afficiunt, de quibus libri ipsi conscripti sunt. Haec quidem Theotimus, uir ob pietatem & rectam uiuendi rationem multorum sermonibus celebratus, Epiphanio respondit.

Et mox cap: 12: Homines obscuri, abiectiq³, qui nihil ex se habent, quo nomen suum illustrare possint, ex uirorum ipsis longe praestantium uituperatione, se nobilitate contendunt.

PON-

PONTIANVS AD IVSTI-
NIANVM IMPERATOREM,
de tribus Capitulis I. Tomo Conci-
liorum ad finem.

IN extremo Epistola vestra cognouimus, quod nos non mediocriter remordet, debere nos Theodorum, & scripta Theodori, & Epistolam Ibe damnare. Eorum dicta ad nos usq; nunc minime peruenerunt. Quod si peruenerint, & aliqua in eis apocrypha, quae contra fidei regulam dicta sint, legerimus: Dicta possumus respicere, non autores dictorum iam mortuos, praecipi condemnatione, damnare. Quod si adhuc uiuerent, & correpti errorem suum non condemnarent, iustissime damnarentur. Nunc autem quibus recitabitur sententia damnationis nostrae? Quod in eis corrigatur, non est, Sed timeo piissime Imperator, ne sub obtentu damnationis istorum, Eutichiana haeresis erigatur. Ut dum modo iudicia non spernimus, ad maiorem haeresin collisionemq; ueniamus. Et quid uiuis cum mortuis inire bellum, ubi nulla inuenitur in congressione victoria? Apud iudicem verum iam teneatur,

L

ad

ad quem nullus appellat. Per ipsum in quo nos
honoratis & diligitis, supplicamus clementiam
tuam: ut pax permaneat temporibus tuis. Ne-
dum quæris damnare iam mortuos, multos inobe-
dientes interficias viuos. Et exinde compella-
ris reddere rationem ei, qui venturus est iudi-
care viuos & mortuos.

TERTULLIANVS.

*Libro contra præscriptiones Hæreti-
corum, folio 104.*

NEgotium illis (Hæreticis) est, non Ethnicos
conuertendi, sed nostros euertendi: maiorem
captant gloriam, si stantibus ruinam, quàm si ia-
centibus eleuationem operentur: quoniam & ip-
sum opus eorum non de suo proprio edificio venit,
sed de veritatis destructione: Nostra suffodiunt,
ut sua edificent. Ita fit ut ruinas facilius operen-
tur stantium edificiorum, quàm extructiones ia-
centium ruinarum. Ad hæc solummodò opera hu-
miles & blandi:

Mentior, si non etiam à regulis suis variant
inter se, dum vnusquisq; pro suo arbitrio modula-
tur

*ter qua accepit, quemadmodum de arbitrio suo ea
composuit ille qui tradidit.*

*Et folio 99: Apostoli mortuos resuscitarunt,
isti de vivis mortuos faciunt, &c.*

I. PETRI II.

*Satius fuisset illis non cognovisse viam Justi-
cia, quam ubi cognoverunt, converti ab eo, quod
illis traditum fuit, sancto precepto.*

FINIS.

GORLICII

Excusum typis Ambrosij Fritschij,

ANNO

M. D. LXXV.

meritis in Rempub. litere
LIS. VIO, DOCTINA, G

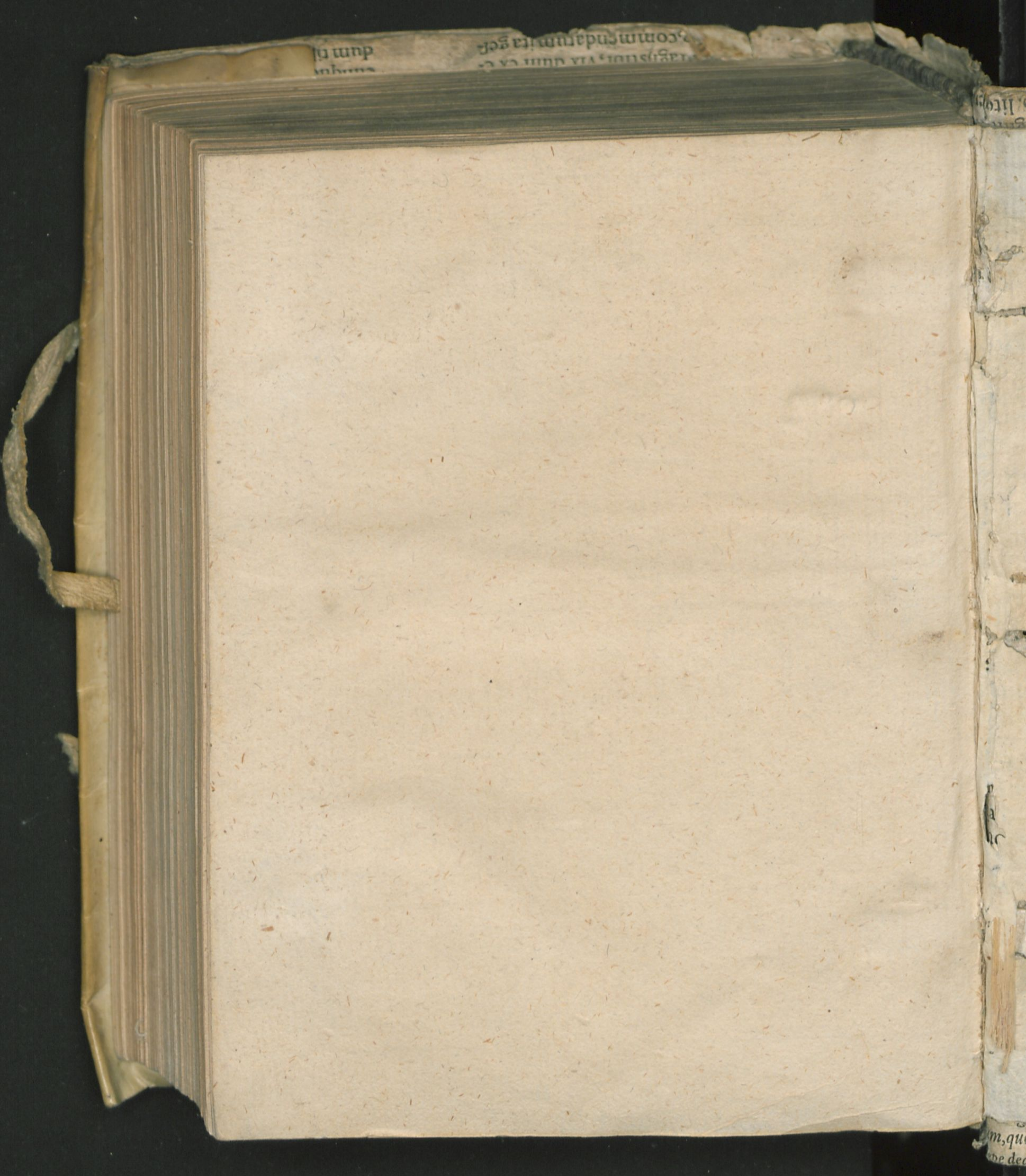
in quibus stud
CMAIIOUUA VIO MIB

quos fecit, premia doctor habet.
de dedit, dixit quoq. sepe iacenti:

catem

Vera animi reuerentia

in unip
in hunc
...com
...unip ...

...ll
...

...m, qu
...ne dec

EMANU... in quibus stud...
LIS. VII. O. DOCT...
meritis in Rempub. lit...

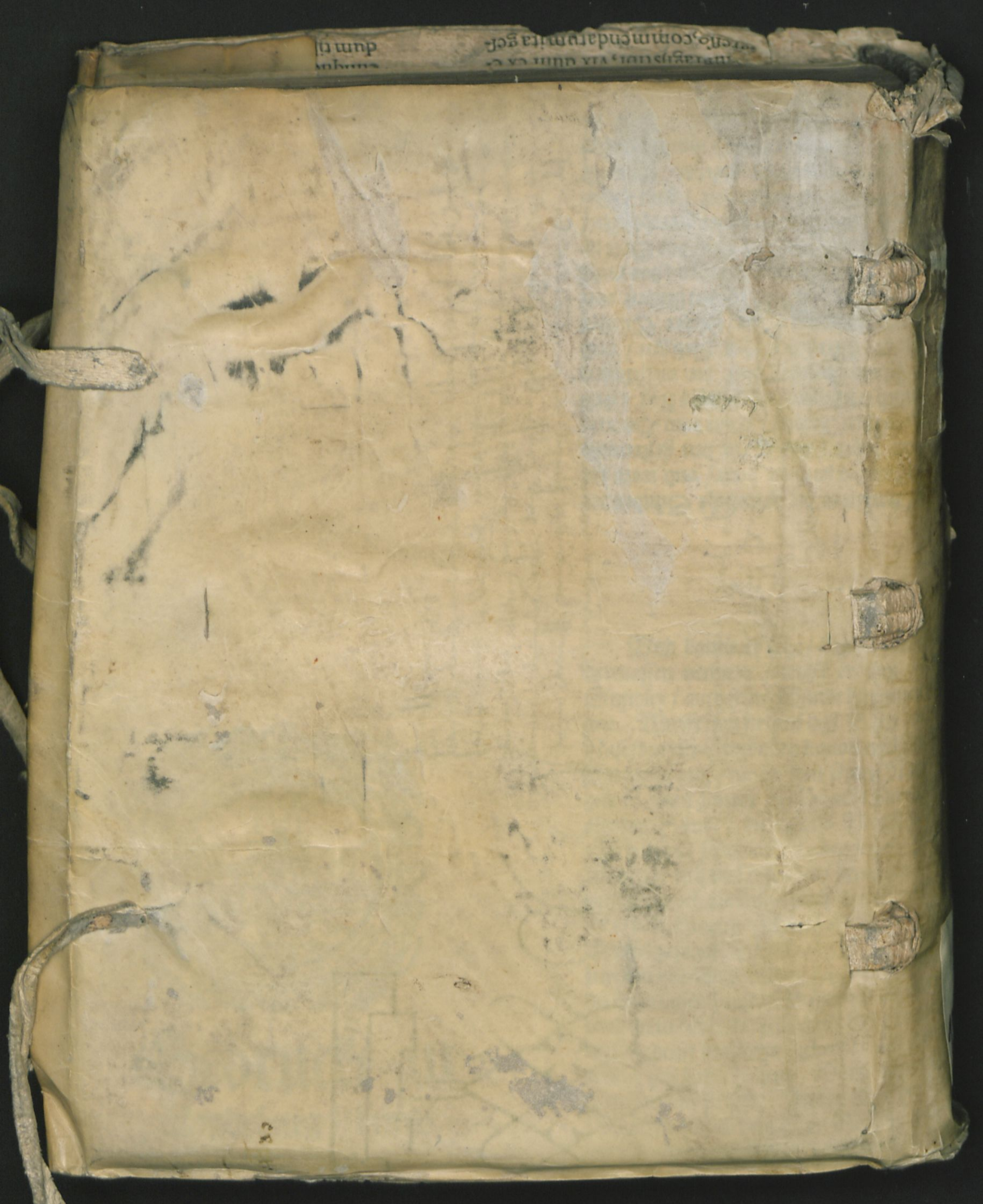
155271

AB 155271

X2204136

...m, quos fecit, premia doctor habet.
...ne dedit, dixit quoq. sepe iacanti:
...ratem
Vera animi reverentia

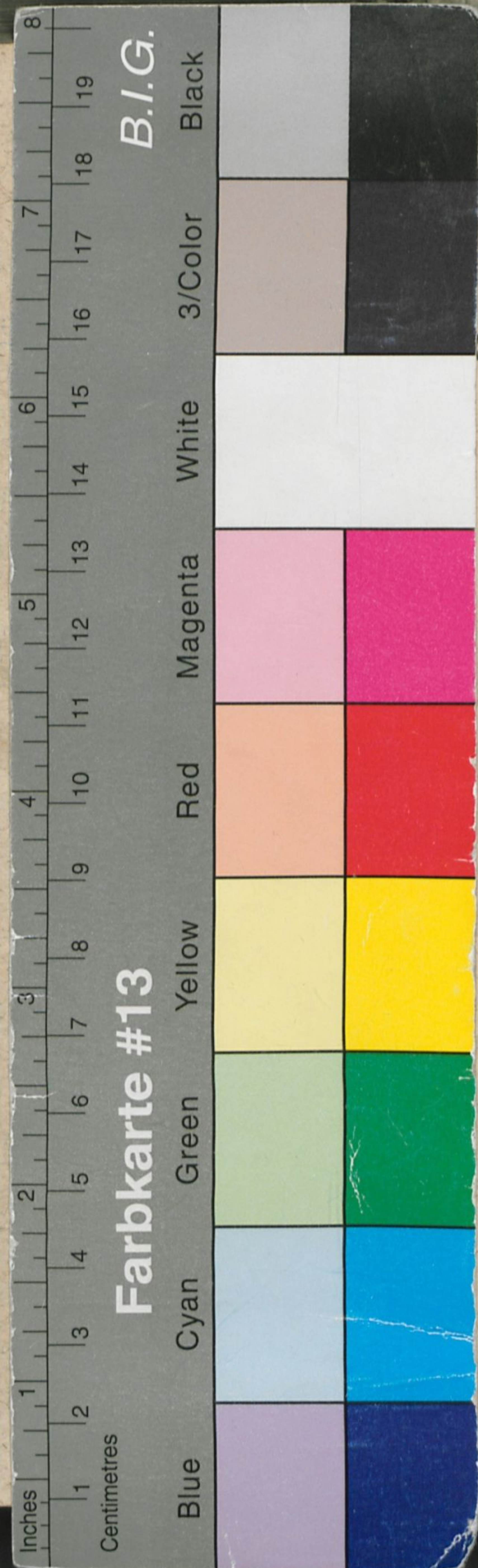

in unip
vobis

in archiepiscopatu, vna cum
ecclesia, commendatarum ita etc.

32

De Locorum
THEOLOGICORUM D. PHILIPPI MELANTHONIS ORTHODOXA
PVRITATE ET VTLITATE, AS
sertio & subscriptio præcipuo-
rum aliquot Doctorum.

*Nomina eorum, quorum testimonia citan-
tur, vide versa pagina.*

Ephes. IIIII.

*Non amplius simus pueri, qui fluctuemus, & circumferamur quouis
vento doctrina, per versutiam hominum, per astutiam, qua nos adori-
untur, vt imponant nobis.*

M. D. LXXX.